

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra českého jazyka a literatury

Studijní program: Prezenční bakalářský studijní program

Studijní obor: Filologie

ČESKÉ KULTURNÍ PARADIGMA VE VÝUCE
ČEŠTINY PRO CIZINCE NA ÚROVNI A2
PODLE SERR

CZECH CULTURAL PARADIGM IN
TEACHING CZECH FOR FOREIGNERS ON
A2 LEVEL ACCORDING TO CEFR

Bakalářská práce: 10-FP-KČL-B-14

Autor:

Šárka Hrdinová

Podpis:

.....

Vedoucí práce: Mgr. Svatava Škodová, Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
66	37	0	2	21	1

V Liberci dne:

Čestné prohlášení

Název práce: České kulturní paradigma ve výuce češtiny pro cizince na úrovni A2 podle SERR

Jméno a příjmení autora: Šárka Hrdinová

Osobní číslo: P08000044

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne:

.....
Šárka Hrdinová

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní Mgr. Svatavě Škodové, Ph.D. za hodnotné rady a připomínky a za metodické vedení práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá tématem sociokulturní kompetence a jejího zapojení do učebnic češtiny pro cizince. Teoretická část vymezuje sociokulturní kompetenci a nastiňuje problém její nejednoznačnosti. Popisuje vztahy mezi ní, reáliemi a lingvoreáliemi. Dále představuje pojetí sociokulturní kompetence vybraných lingvistů a pedagogů.

Druhá část práce analyzuje sociokulturní kompetenci ve zvolených učebnicích češtiny pro cizince na úrovni A2 podle příručky *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2* a popisuje, jak je v učebnicích prezentována.

Klíčová slova

Čeština pro cizince, sociokulturní kompetence, Společný evropský referenční rámec pro jazyky, *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2*, analýza učebnic, *Zahrada českého jazyka*, *Czech Step by Step*

Annotation

This bachelor thesis deals with the topic of sociocultural competence and its integration into the textbooks of Czech language for foreigners. The theoretical part defines sociocultural competence and outlines the issue of its ambiguity. It describes relations between sociocultural competence and basic cultural and linguistic facts. Further, it presents the conception of sociocultural competence of selected linguists and pedagogues.

The second part of this work analyses sociocultural competence in selected textbooks of Czech language for foreigners at the level A2 according to the guide *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2 (Czech as a Foreign Language: Level A2)* and describes how it is presented in the textbooks.

Key words

Czech for foreigners, sociocultural competence, Common European Framework of Reference for Languages (CEFR), *Czech as a Foreign Language: Level*

A2 (*Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2*), analysis of textbooks, *Garden of the Czech Language (Zahrada českého jazyka)*, *Czech Step by Step*

Annotation

Le mémoire de fin de premier cycle traite du sujet de la compétence socioculturelle et de son incorporation dans les manuels de tchèque pour les étrangers. La partie théorique définit la notion de compétence socioculturelle et esquisse le problème du caractère équivoque de cette notion. Elle décrit les relations entre cette compétence, les réalités et les réalités linguistiques du pays. Ensuite elle présente la conception de la compétence socioculturelle des linguistes et pédagogues choisis.

La deuxième partie analyse la compétence socioculturelle dans les manuels de tchèque pour les étrangers pour le niveau A2 choisis selon le manuel *Tchèque comme langue étrangère: Niveau A2 (Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2)* et décrit comment elle est présentée dans les manuels scolaires.

Mots-clés

Tchèque pour les étrangers, compétence socioculturelle, Cadre européen commun de référence pour les langues (CECRL), *Tchèque comme langue étrangère: Niveau A2 (Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2)*, analyse des manuels, *Jardin de la langue tchèque (Zahrada českého jazyka)*, *Czech Step by Step*

Obsah

I. TEORETICKÁ ČÁST	3
1 Obecná východiska	3
2 Vymezení termínu sociokulturní kompetence	4
3 Prezentace sociokulturní kompetence.....	5
4 Nejednoznačné hranice sociokulturní kompetence	6
4.1 Sociokulturní kompetence, reálie a lingvoreálie	6
4.2 Normy chování	9
4.3 Sociokulturní kompetence	10
4.4 Interkulturní komunikace	10
4.5 Typologie národních kultur.....	11
4.6 Mezikulturní komunikace.....	13
5 Vlastní pojetí sociokulturní kompetence	14
6 Sociokulturní kompetence pro cizince na úrovni A2	15
6.1 Společenské zvyklosti.....	16
6.1.1 Společenské zvyklosti nejazykové.....	16
6.1.2 Společenské zvyklosti jazykové	16
6.2 Společenské rituály	19
6.2.1 Rituály spojené s návštěvou	19
6.2.2 Rituály spojené s jídlem a pitím	19
6.3 Všeobecné zkušenosti.....	19
6.3.1 Každodenní život	19
6.3.2 Životní podmínky	20
6.3.3 Mezilidské vztahy	20
6.3.4 Základní hodnoty a postoje	20
7 Konečné vymezení sociokulturní kompetence.....	21
II. ANALÝZA.....	22
1 Analýza učebnic češtiny pro cizince.....	22

2 <i>Zahrada českého jazyka</i>	24
2.1 Společenské zvyklosti.....	24
2.1.1 Společenské zvyklosti nejazykové.....	24
2.1.2 Společenské zvyklosti jazykové	24
2.2 Společenské rituály	35
2.2.1 Rituály spojené s návštěvou	35
2.2.2 Rituály spojené s jídlem a pitím	36
2.3 Všeobecné zkušenosti.....	36
2.3.1 Každodenní život	36
2.3.2 Životní podmínky	37
2.3.3 Mezilidské vztahy	38
2.3.4 Základní hodnoty a postoje	39
2.4 Závěry analýzy Zahrady českého jazyka.....	39
3 <i>Czech Step by Step</i>	41
3.1 Společenské zvyklosti.....	41
3.1.1 Společenské zvyklosti nejazykové.....	41
3.1.2 Společenské zvyklosti jazykové	41
3.2 Společenské rituály	52
3.2.1 Rituály spojené s návštěvou	52
3.2.2 Rituály spojené s jídlem a pitím	53
3.3 Všeobecné zkušenosti.....	53
3.3.1 Každodenní život	53
3.3.2 Životní podmínky	54
3.3.3 Mezilidské vztahy	55
3.3.4 Základní hodnoty a postoje	56
3.4 Závěry analýzy Czech Step by Step	56
4 Sociokulturní kompetence v učebnicích češtiny pro cizince.....	57
Použitá literatura	62
Seznam příloh.....	64

Úvod

Při studiu českého (cizího) jazyka se cizinci seznamují s fonetickou, gramatickou, lexikální, syntaktickou a grafickou rovinou jazyka. To však není pro získání komplexní znalosti jazyka postačující. Cizinec především potřebuje získat tzv. komunikační kompetenci, jejíž problematice se BP věnuje.

V teoretické části se nachází charakteristika sociokulturní kompetence. Také připomíná problém jejího vymezení, a to nejen z důvodu příbuznosti s pojmy reálie a lingvoreálie. Naznačuje vztahy mezi těmito termíny a ukazuje alespoň základní komponenty, které lze pod sociokulturní kompetenci zařadit.

Na tuto část navazují kapitoly prezentující rozdílné přístupy odborníků k této problematice, z nichž vyplývají problémy bránící sociokulturní kompetenci jednoznačně definovat, a to závěry lingvistů a pedagogů Marie Hádkové, Jiřího Hasila a Jaromíry Šindelářové. Představena jsou také zkoumání teoretického pedagoga Jana Průchy, která vycházejí z prací nizozemského odborníka v psychologii managementu Geerta Hofstedeho, a profesorky na Fakultě mezinárodních vztahů VŠE v Praze Zuzany Lehmannové.

Teoretická část rovněž ukazuje, jak je sociokulturní kompetence definována v příručce *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2*. Zároveň je prezentováno přesné znění sociokulturní kompetence pro úroveň A2 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (dále SERR), z něhož tvůrci příručky vycházejí.

V závěru prvního oddílu práce je uvedeno vlastní pojetí sociokulturní koncepce, kterým bych chtěla přispět k diskuzi o této problematice.

V analytické části je v závislosti na poznacích uvedených v prvním oddílu provedena analýza vybraných učebnic češtiny pro cizince na úrovni A2. Zvolenými učebnicemi jsou *Zahrada českého jazyka* a *Czech Step By Step*. Rozbor je vypracován podle sociokulturní kompetence uvedené v příručce *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2* a ukazuje, v jaké míře a jakým způsobem je do učebnic zapojena.

Vzhledem k hluboké a rozsáhlé analýze učebnic češtiny pro cizince, nemohly být z důvodu omezeného rozsahu práce zahrnuty pracovní listy, které

mají cizincům přiblížit vybrané svátky a tradice kalendářního roku a kulturní atributy české společnosti a které seznamují s českým sociokulturním paradigmatem, čímž výrazně napomáhají k jejich začlenění do české společnosti.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Obecná východiska

Sociokulturní kompetence¹ je neoddělitelnou součástí komunikace a ve výuce cizím jazykům hraje velmi důležitou roli. Bez ní je znalost jazyka mluvčího nekompletní. Proto je důležité zohledňovat sociokulturní kompetenci již od počátku výuky a vždy souběžně s kompetencí jazykovou.

Oblast sociokulturní kompetence bývá zpravidla vyčleňována² samostatně, ale mnohdy také jako součást komunikační (komunikativní) kompetence³, jejíž podstatou je nejen znalost, ale také zkušenost s cizím jazykem. Tu reflektuje právě sociokulturní kompetence.

Její osvojení usnadňuje proces začleňování cizinců do české společnosti a překonávání jazykové bariéry. Nedostatky v oblasti sociokulturní kompetence jsou jedním ze závažných důvodů nedorozumění a vzájemného nepochopení.⁴

¹ BISCHOFOVÁ, Jana. *Sociokulturní dimenze komunikační kompetence*. Ústí nad Labem : UJEP, 2008, s. 55-63.

² Tamtéž.

³ Tamtéž.

⁴ HASIL, Jiří. Několik poznámek k začleňování nečeských žáků do českého školního prostředí. *Český jazyk a literatura*, 2004-2005, roč. 55, č. 4, s. 173-177.

2 Vymezení termínu sociokulturní kompetence

Příručka *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2* definuje sociokulturní kompetenci jako „soubor znalostí a dovedností, které jsou zapotřebí ke zvládnutí společenských dimenzí užívání jazyka“⁵.

Na základě jejího osvojení je tedy student schopen v komunikačních situacích vhodně použít své jazykové znalosti.

⁵ ČADSKÁ, Milada. *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005 [cit. 2011-03-05]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/file/6787_1_1/download/>.

3 Prezentace sociokulturní kompetence

Podle J. Bischofové⁶ často hraje hlavní roli v interpretaci sociokulturní kompetence lektor. Její osvojování bývá pro studenty obtížné, a tak velmi záleží na učitelově výkladu českého kulturního prostředí, zvyků, tradic, reálií i obyčejných událostí každodenního života české společnosti.

V tomto ohledu jsou studenti na lektorovi závislí. Obzvláště při absenci sociokulturní informace v učebnici. V tom případě závisí příprava příslušných doplňujících materiálů na jeho iniciativě.

⁶ BISCHOFOVÁ, Jana. *Sociokulturní dimenze komunikační kompetence*. Ústí nad Labem : UJEP, 2008, s. 55-63.

4 Nejednoznačné hranice sociokulturní kompetence

Na problematiku sociokulturní kompetence lze pohlížet z mnoha úhlů pohledu. Jinak ji vnímá sociologie, lingvistika, pedagogika, jinak psychologie, etnologie a sociální psychologie.

V následujících kapitolách je podán stručný přehled odborníků, a to ze všech zmiňovaných oblastí, kteří se problematice sociokulturní kompetence ve svých výzkumech a pracích věnují.

4.1 Sociokulturní kompetence, reálie a lingvoreálie

Sociokulturní kompetence, reálie a lingvoreálie jsou pojmy, se kterými ve svých textech operuje J. Hasil. Jeho poznatky částečně vycházejí ze závěrů J. L. M. Trima a J. A. van Eka⁷.

Oba prezentují sociokulturní kompetenci jako součást komunikativní kompetence, která je chápána jako struktura složená z následujících šesti složek: kompetence jazykové, sociolingvistické, diskursivní, strategické, společenské neboli sociální a právě také sociokulturní.⁸

Podle J. A. van Eka sociokulturní kompetence představuje „*znalost reálií, tradic, mravů, společenských rituálů, způsobů chování, typických postojů. Je nutné, abychom uměli chápat a přijímat, co druzí lidé cítí, mít schopnost empatie, neodmítat přijmout osoby s rozdílným společenským a etnickým pozadím a vyhnout se stereotypům, nemotornosti a strnulosti, osvojit si pozitivní postoj vůči cizímu prostředí a nenechávat se ovlivňovat předsudky*“⁹.

Reálie nejsou v oblasti výuky cizích jazyků žádným novým prvkem. Již od středověku patří k samozřejmé náplni učiva. Postupem času – zvláště od poloviny 19. století – se z reálií začínají vyčleňovat lingvoreálie. Jejich

⁷ ŠÁRA, Milan. *Učíme se učit češtině – proměna představ o jazykové kompetenci*. Praha : Desk Top Publishing UK FF, 1999, s. 104. (Šára se opírá o práci Jana van Eka *Objectives for Foreign Language Learning*, I. + II., Council of Europe Press, 1993.)

⁸ HASIL, Jiří. *Reálie versus sociokulturní kompetence?* Praha : ÚJOP UK, 2008, s. 36-39.

⁹ ŠÁRA, Milan. *Učíme se učit češtině – proměna představ o jazykové kompetenci*. Praha : Desk Top Publishing UK FF, 1999, s. 104.

hranice však nadále zůstávají prostupné a z hlediska jejich obsahu také sporné.¹⁰

K objasnění termínu obrací J. Hasil pozornost k definici F. Čermáka, který reálie obecně vymezil jako „úhrn věcných znalostí a informací o společnosti, jejím životě a zvycích, prostředí, historickém pozadí, institucích apod., které jsou relevantní při studiu cizího jazyka“¹¹.

S přispěním J. A. van Eka a F. Čermáka hledá J. Hasil vztahy mezi sociokulturní kompetencí, lingvoreáliemi a reáliemi. Nakonec člení reálie z hlediska teoreticko-výzkumného a z hlediska didaktické aplikace do tří rovin¹²:

A) Reálie vnější (mimojazykové) – jsou souborem charakterizujícím zemi či země, jejichž jazyk učíme jako jazyk cizí, a to z hlediska historického, kulturního a kulturně historického, geografického, včetně politického a ekonomicko-sociálního uspořádání, z hlediska učlenění státu a jeho státního zřízení, z hlediska životního stylu, tradic, zvyků, práva, národnostního složení, náboženského vyznání obyvatel, národní mentality atd.

B) Reálie vnitřní (jazykové) neboli lingvoreálie – jsou rozsáhlý okruh faktů odrážejících se přímo v jazyce, především ve slovní zásobě, frazeologii a idiomatice, ve stylistickém ztvárnění komunikátů i ve vlastním komunikativním aktu. Jsou to jazykové jednotky obtížně přeložitelné do druhého jazyka nebo vůbec nepřeložitelné a také další jevy, jež umožňují či naopak znesnadňují sociální komunikaci v daném jazyce a různě tuto komunikaci modifikují. Týkají se jak složky verbální, tak i neverbální.

Oblast vnitřních reálií (lingvoreálií) je široká. Z tohoto důvodu ji J. Hasil dále vnitřně strukturuje¹³ na:

¹⁰ HENDRICH, Josef, et al. *Didaktika cizích jazyků*. 1. vyd. Praha : SPN, 1988, s. 114-117.

¹¹ HASIL, Jiří. *Reálie versus sociokulturní kompetence?* Praha : ÚJOP UK, 2008, s. 37.

¹² Tamtéž s. 36-39.

¹³ Tamtéž.

1) Lingvoreálie extralingválí¹⁴ – jsou tvořeny řadou poznatků verbální i neverbální povahy: tj. proxemikou, kinezikou, komunikačními strategiemi (volba tempa řeči, přerušování promluvy...), řečovou etiketou (znalost a náležité užívání různých variant pozdravů, pronášení přípitků a různých přání i forem kondolence, zvládnutí náležitého užívání vykání a tykání a také užívání titulů, znalosti formální úpravy dopisů, jejich úvodních i závěrečných frází, oslovení a dalších náležitostí, a to včetně psaní podpisů i normované úpravy dopisů úředních, psaní adres atd.).

2) Lingvoreálie intralingválí¹⁵ – jsou rozsáhlým komplexem jazykových jednotek především lexikální povahy, i z oblasti frazeologie a idiomatiky atd. Jsou to ty lexikální jednotky, u kterých se vedle jejich základního významu rozlišuje ještě jejich kulturní dimenze. Za intralingválí reálie se považují například: archaismy a historismy, časová historická určení, lokální určení, tradice, názvy jídel, nápojů a pochoutek, politicky motivované jazykové jednotky, literárně či kulturně motivované jednotky, zkratky a zkratková slova, a konečně i frazeologické a idiomatické jednotky.

3) Komplexně chápané reálie¹⁶ – jsou souhrnem reálií vnějších a vnitřních. Výčet těchto jevů, které lze zahrnout pod pojem komplexně chápaných reálií, není zdaleka vyčerpávající, ale všechny tyto jevy jsou důležité pro bezchybnou a bezporuchovou komunikaci. Jejich neznalost pak může vést ke komunikačnímu šumu, nebo dokonce i ke znemožnění celého procesu komunikace.

Na základě uvedené vnitřní strukturalizace J. Hasil nachází vztah¹⁷ mezi reáliemi a sociokulturní kompetencí. Reálie jsou důležitým vědomostním základem pro zvládnutí sociokulturní kompetence a jsou chápány jako vědomost. Sociokulturní kompetence je naproti tomu posuzována jako

¹⁴ HASIL, Jiří. *Reálie versus sociokulturní kompetence?* Praha : ÚJOP UK, 2008, s. 36-39.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Tamtéž.

dovednost a schopnost správně a aktivně používat odpovídající prostředky cizího jazyka ve vhodných kulturně společenských situacích.

Termíny sociokulturní kompetence a reálie tedy neklademe do protikladu, ale „musíme je vidět v jejich daném hierarchickém postavení a zároveň i v různých rovinách poznávacího procesu – reálie jako vědomost, sociokulturní kompetence jako dovednost“¹⁸.

4.2 Normy chování

M. Hádková klade do souvislosti se sociokulturní kompetencí tzv. normy chování¹⁹ (zahrnuje je pod kulturní kompetence v širokém slova smyslu). Podotýká, že normy chování je třeba zapojit do výuky již od počátku a připisovat jim stejnou míru pozornosti jako normám jazykovým.

K jejich porušování jsme méně tolerantní než k porušování norem jazykových. Pokud nejsou správně osvojeny, dochází k neporozumění mezi účastníky komunikace a cizinec se stává komunikačně neúspěšným. Právě proto vidí M. Hádková v sociokulturní kompetenci klíč ke komunikační úspěšnosti.

Její pojetí sociokulturní kompetence je patrné z dokumentu SERR²⁰, jehož je spoluautorkou. SERR vymezuje kromě kompetencí komunikačních (lingvistické, sociolingvistické, pragmatické) také kompetence všeobecné, do nichž zahrnuje znalosti „sociokulturního prostředí a reálií zemí, ve kterých se studovaným jazykem hovoří“²¹.

Pro představu a případné srovnání s upraveným a zjednodušeným zněním sociokulturní kompetence v příručce *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2* uvádím v příloze její definování podle SERR²².

¹⁸ HASIL, Jiří. *Reálie versus sociokulturní kompetence?* Praha : ÚJOP UK, 2008, s. 39.

¹⁹ HÁDKOVÁ, Marie. *Cesty ke komunikační kompetenci*. Ostrava : Ostravská univerzita, 2001, s. 75-83.

²⁰ *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2002. 267 s.

²¹ HÁDKOVÁ, Marie; ŠINDELÁŘOVÁ, Jana. *SERR a sociokulturní kompetence*. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova, 2008, s. 227.

²² *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2002. 104-105.

4.3 Sociokulturní kompetence

O sociokulturní kompetenci hovoří také J. Šindelářová²³, která se ve svých textech zabývá termínem multikulturalismus a pojetím multikulturní výchovy se zaměřením na vzdělávání v českém školním prostředí. Zajímá se o proces začleňování žáků-cizinců do českých škol s přihlédnutím k sociokulturním aspektům.

Podle J. Šindelářové cizincům nestačí ke komunikačnímu úspěchu jen gramaticky správná věta, ale je potřeba výuku jazyka kombinovat se studiem kultury a společnosti, ve které jazyk funguje.

V závislosti na kvalitě a zapojení sociokulturní kompetence do výuky cizinci získávají tzv. komunikační kompetenci, tj. „kompetenci používat cizí jazyk sociálně přijatelným způsobem“²⁴. Proto J. Šindelářová považuje znalost sociokulturní kompetence za znalost klíčovou společně s kompetencí komunikační. Při její prezentaci doporučuje vycházet nejen z RVP (www.rvp.cz), ale i ze specifických požadavků obsažených v SERR.

Závěry J. Šindelářové jsou obdobné jako u M. Hádkové. Obě zastávají názor, že v dnešní době nelze vyučovat cizí jazyk bez zapojení sociokulturní kompetence. Z pohledu začleňování cizinců do českého kulturního prostředí je dovednost sociokulturní kompetence cestou k úspěšné komunikaci.

4.4 Interkulturní komunikace

Jiný úhel pohledu na problematiku sociokulturní kompetence přináší výzkumy J. Průchy, který přichází s termínem *interkulturní komunikace* (intercultural communication), kterým rozumí „procesy interakce a sdělování probíhající v nejrůznějších typech situací, při nichž jsou komunikujícími partnery příslušníci jazykově a/nebo kulturně odlišných etnik, národů, rasových či náboženských společenství. Tato komunikace je determinována specifičnostími jazyků, kultur, mentalit a hodnotových systémů komunikujících partnerů“²⁵.

²³ ŠINDELÁŘOVÁ, Jaromíra. *Čeština jako cizí jazyk v evropském kontextu*. 1. vyd. Ústí nad Labem : UJEP, 2008, s. 129-136.

²⁴ Tamtéž s. 130.

²⁵ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. 1. vyd. Praha 7 : Grada Publishing, a.s., 2010, s. 16.

J. Průcha je uznávaným odborníkem v oblasti pedagogické teorie a výzkumu. Je autorem mnoha knih věnujících se této problematice. Jeho zkoumání nahlíží na sociokulturní kompetenci z pedagogického, psychologického a sociologického hlediska.

V souvislosti s potřebou zlepšovat stále se rozšiřující interkulturní komunikaci se vyvíjí pojem *interkulturní kompetence* (cross-cultural competence, transnational competence), který J. Průcha definuje jako „*způsobilost jedince realizovat s využitím osvojených znalostí o specifických národních/etnických kultur a příslušných dovedností efektivní komunikaci a spolupráci s příslušníky jiných kultur*“²⁶. Základem interkulturní kompetence je jazyková vybavenost a respektování kulturních specifit účastníků komunikace.

Podle J. Průchy²⁷ je za interkulturně kompetentní považována ta osoba, která se naučí vnímat zvláštnosti jiné kultury, chápat je a adekvátně se chovat, aniž se vzdává vlastní kulturní identity při svém pobytu v zahraničí.

Vymezení interkulturní kompetence nápadně připomíná sociokulturní kompetenci. V určitém kontextu jsou oba pojmy snadno zaměnitelné.

J. Průcha v souvislosti s interkulturní kompetencí odkazuje k typologii národních kultur nizozemského odborníka v psychologii managementu G. Hofstedeho²⁸.

4.5 Typologie národních kultur

Podle G. Hofstedeho „*národní kultura odpovídá zemi, z níž jedinec pochází*“²⁹. Hlavním určujícím rysem národních kultur jsou hodnoty, které jsou v psychologickém a sociologickém chápání pojímány jako „*regulační mechanismy lidského chování, jež jsou pro určitou společnost charakteristické a projevují se v jejich sdílených normách, postojích, názorech a preferencích*“³⁰.

²⁶ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. 1. vyd. Praha 7 : Grada Publishing, a.s., 2010, s. 46.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ HOFSTEDE, Geert; HOFSTEDE, Gert Jan. *Kultury a organizace : software lidské mysli : spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha : Linde, 2007. 335 s.

²⁹ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. 1. vyd. Praha 7 : Grada Publishing, a.s., 2010, s. 33.

³⁰ Tamtéž s. 34.

G. Hofstede ve svých výzkumech šetření hodnotových charakteristik lidí, které provedl ve více než padesáti zemích světa, vychází z vlastností národních kultur. Na základě výsledků zkoumání je sestavena typologie národních kultur³¹:

■ Mocenský odstup

Vyjadřuje vztah lidí určité kultury k autoritě. Tedy to, v jaké míře obyvatelé, instituce a organizace v určité zemi očekávají a akceptují, že moc je rozdělena nerovnoměrně. Tato dimenze vystihuje sociální distanci mezi lidmi nestejného společenského postavení.

■ Individualismus – kolektivismus

Tato dimenze vyjadřuje rozsah závislosti jednotlivce na kolektivu (rodině, firmě aj.) a míru volnosti pro jeho vlastní iniciativnost. V individualistické společnosti jsou vazby jednotlivců na kolektivy poměrně volné. Naopak v kolektivistických společnostech jsou lidé od narození integrováni do soudržných skupin, které je za jejich loajalitu ochraňují.

■ Maskulinita – feminita

Maskulinita vyjadřuje zastoupení a vliv „mužského prvku“ v hodnotách určité společnosti (např. průbojnost, soutěživost). Maskulinita se vztahuje na kultury, v nichž jsou rodové role zřetelně odlišeny, a feminita na kultury, v nichž se rodové role překrývají. Tato dimenze odráží např. rovnoprávnost v postavení žen v zaměstnání.

■ Vyhýbání se nejistotě

Rozsah, v němž se příslušníci kultury cítí ohroženi nejistými či neznámými situacemi. Dimenze vyjadřuje, nakolik lidem určité kultury vadí, např. podstupovat riziko různých změn v zaměstnání, ve společnosti vůbec, respektive zda se těmto změnám přinášejícím nejistotu snaží raději vyhýbat.

³¹ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. 1. vyd. Praha 7 : Grada Publishing, a.s., 2010, s. 33-36.

■ Dlouhodobá – krátkodobá orientace

Dlouhodobá orientace v určité národní kultuře vyjadřuje pěstování vlastností lidí vztažených k budoucím odměnám, k vytrvalosti, k ochotě podřizovat se ve prospěch dlouhodobých cílů; krátkodobá orientace je zaměřenost na blízké cíle, na okamžité výsledky.

4.6 Mezikulturní komunikace

V české vědecké terminologii se jako synonymum termínu interkulturní komunikace někdy používá výraz mezikulturní komunikace. Touto oblastí se teoreticky zabývá Z. Lehmannová na Fakultě mezinárodních vztahů VŠE v Praze.

Pojem interkulturní komunikace je v podstatě totožný s výrazem mezikulturní komunikace, i když termín interkulturní komunikace je dnes „poměrně ustálený pro označování příslušného procesu, a to v různých profesních oborech, jako jsou např. mezinárodní obchod a podnikání nebo zdravotní péče“³².

Z. Lehmannová³³ vnímá mezikulturní komunikaci jako reflexi komunikačního procesu mezi individuálními a nadindividuálními jedinci, kteří jsou součástí rozdílných kulturních systémů. Mezikulturní komunikace je úspěšná, pokud nedochází ke zkreslení předávaných informací, jež je klidně možné z důvodu rozdílnosti kultur.

Autorka klade důraz na uvědomění si, že mezikulturní komunikace je odlišná od komunikace monokulturní³⁴, která probíhá mezi příslušníky téže kultury. Účastníci mezikulturní komunikace vstupují do komunikačního procesu „s odlišnými způsoby vnímání a hodnocení skutečností“³⁵.

³² PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. 1. vyd. Praha 7 : Grada Publishing, a.s., 2010, s. 17.

³³ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*. 1. vyd. Praha 8 : Portál, s. r. o., 2004. 199 s.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Tamtéž.

5 Vlastní pojetí sociokulturní kompetence

Ačkoli je velmi obtížné dospět k finální a ucelené podobě charakteristiky sociokulturní kompetence, předkládám alespoň pokus o ni.

Sociokulturní kompetence souhrnně označuje soubor dovedností nutných k pochopení kulturně odlišné společnosti, k její adaptaci v ní, k čemuž je velmi důležitá a potřebná znalost kulturních a sociálních zvyklostí nové společnosti.

6 Sociokulturní kompetence pro cizince na úrovni A2

Analýza učebnic češtiny pro cizince vychází z popisu sociokulturní kompetence uvedeného v příručce vydané Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy s názvem *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2*.

Tento manuál je zpracován podle *Společného evropského referenčního rámce pro jazyky* (SERR), který byl vytvořen lingvistickými a lingvodidaktickými odborníky různých zemí. Český překlad původní anglické verze dokumentu byl vytvořen na Univerzitě Palackého v Olomouci.

S přispěním textu je možné „stanovit cíle (výstupy) pro studium cizích jazyků a hodnotit, jaké úrovně komunikační kompetence v cizím jazyce učící se jedinec dosáhl“³⁶.

Při tvorbě příručky *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2* se vycházelo právě ze SERR³⁷. Pro potřeby práce je primární právě text *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2*, který je stručnější a přehlednější a v podstatě se obsahově kryje s informacemi uvedenými v SERR.

Příručka *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2* rozděluje sociokulturní kompetenci do tří základních okruhů znalostí a dovedností³⁸: společenské zvyklosti (jazykové i nejazykové), společenské rituály (rituály spojené s návštěvou, rituály spojené s jídlem a pitím, rituály spojené se souhlasem a odmítnutím) a všeobecné zkušenosti (z každodenního života, životních podmínek, mezilidských vztahů či základních hodnot a postojů).

V následující části uvádím informace čerpané z *Češtiny jako cizího jazyka: Úroveň A2*³⁹, které se týkají výhradně sociokulturní kompetence. Text je výrazně zkrácen a upraven tak, aby odpovídal potřebám práce.

³⁶ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. 1. vyd. Praha 7 : Grada Publishing, a.s., 2010, s. 128.

³⁷ *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2002. 267 s. .

³⁸ ČADSKÁ, Milada. *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2005 [cit. 2011-03-05]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/file/6787_1_1/download/>.

³⁹ Tamtéž.

6.1 Společenské zvyklosti

Společenské zvyklosti zahrnují společenské zvyklosti nejazykové a společenské zvyklosti jazykové. Nejazykovým kompetencím není v učebnicích věnován žádný prostor, přesto pro ucelený obraz sociokulturní kompetence podle příručky *Češtiny jako cizího jazyka: Úroveň A2* uvádím i jejich charakteristiku.

6.1.1 Společenské zvyklosti nejazykové

Tyto kompetence přihlížejí k tomu, že v různých zemích existují rozdíly ve společenských zvyklostech, které se týkají navazování kontaktu s druhými lidmi. Jako příklad lze uvést podání ruky, společensky únosnou vzdálenost mezi účastníky komunikace, délku pohledu „z očí do očí“, gestikulaci, doteky, objetí či líbání. Důraz je kladen na poučení o tom, že při porušení konkrétních zvyklostí může vzniknout společensky nežádoucí situace.

6.1.2 Společenské zvyklosti jazykové

Společenské zvyklosti jazykové zahrnují sociokulturní konvence, které se objevují v dialogu v souvislosti s užitím jazykových funkcí.

Patří sem především zdvořilostní formality vztahující se k vykání a tykání. Společenské zvyklosti jazykové jsou důležitými úvodními prvky ve výuce cizích jazyků, takže je nelze v učebnicích opomíjet. Objevují se prakticky v každé jazykové učebnici.

1. Konvenční začátky rozhovorů, případně realizace jednoduchých interakčních modelů:

- upoutávání pozornosti
- pozdravy
- zdvořilostní konverzace při setkání (po pozdravu)
- způsoby oslovování
- představování

- gratulace
- vyjádření soustrasti
- přípitky
- přání dobré chuti.

2. Žádost (požadování, aby někdo něco udělal či nedělal)

Obecně je třeba doprovodit žádost slůvkem *prosím* a není společensky nejvhodnější používat vět rozkazovacích v případech, kdy od někoho něco žádáme:

- žádost (formální)
- žádost o pomoc
- žádost o informace (*Kolik je hodin, prosím? / Prosím tě / vás, kolik je hodin?*)
- žádost o něco (*Jednu černou kávu, prosím.*)
- v případě použití rozkazovací věty typu: *Prosím, pojedte dál. Posadte se, prosím.*

3. Prosba:

- prosba (osobní)
- prosba (formální).

4. Nabídka

Je třeba znát zdvořilejší formulaci nabídky (pozvání) formou otázky a umět vyjádřit otázku negativní s kondicionálem (*Nechtěl / a bys / byste nás navštívit? – Děkuju / děkuji, rád / a přijdu. / Bohužel nemůžu / nemohu.*):

- nabídka pomoci
- nabídka pozvání
- nabídka pohoštění.

5. Rozkaz

Požadování po někom, aby něco udělal (či nedělal) nebo doporučení (či nedoporučení) nějaké činnosti:

- rozkaz
- příkaz
- zákaz
- výstraha.

6. Poděkování

Na pozitivní reakci (chování) partnera (např. partnerovy odpovědi na otázku) je zdvořilé poděkovat (*Prosím /vás /, kde je toaleta? – Toaleta je dole v přízemí. – Děkuji vám.*):

- vyjádření vděčnosti
- odpověď na vyjádření vděčnosti.

7. Omluva

Je třeba umět užít prostou omluvu *Promiňte (já nerad / a)*, když např. někomu nechtěně šlápneme na nohu. Rovněž je vhodné dokázat omluvu rozvést, např. v případě pozdního příchodu (*Omlouvám se, že jdu pozdě.*) a také umět reagovat na omluvu jiné osoby (*Prosím. Nic se nestalo. To nevadí. To je v pořádku.*):

- vyjádření omluvy
- odpověď na omluvu.

8. Souhlas a nesouhlas

Vyjádření či zjišťování souhlasu (nesouhlasu) s vyjadřovanou či vyjádřenou skutečností. Obsah komunikace s určitým negativním výsledkem (např. vyjádření nesouhlasu, zrušení nabídky nebo pozvání) je třeba vyjádřit vhodnými jazykovými prostředky, aby nesouhlasné stanovisko nikoho neurazilo, popř. nevedlo ke konfliktu:

- souhlas s negativním konstatováním skutečnosti

- nesouhlas s danou skutečností
- vyjádření nesouhlasu doplněného o příslušnou omluvu: *Lituji (je mi líto, omlouvám se), ale nemohu s vámi souhlasit/nesouhlasím s vámi.*
- otázky zjišťující souhlas či nesouhlas.

6.2 Společenské rituály

6.2.1 Rituály spojené s návštěvou

Je nutné vědět nebo se umět zeptat:

- zda se od nás očekává příchod na návštěvu v přesně stanovenou dobu
- co si obléknout
- zda se od nás očekává, že přineseme nějaký dárek, a jestliže ano, tak jaký dárek
- zda dostaneme občerstvení, nebo větší pohoštění, jsme-li pozváni na určitou dobu
- zda se od nás očekává, že se vyjádříme k pohoštění, k zařízení bytu apod.
- jak dlouho má návštěva trvat.

6.2.2 Rituály spojené s jídlem a pitím

Rituály spojené s jídlem a pitím se mohou lišit od těch, které jsou obvyklé v jiných zemích, a je třeba se rychle přizpůsobit, a je-li to třeba, i napodobit činnost ostatních.

6.3 Všeobecné zkušenosti

6.3.1 Každodenní život

Obeznámení se:

- s pravidly stolování, s dobou vyhrazenou pro jednotlivá denní jídla, se specialitami české kuchyně

- s pracovní dobou běžnou v ČR
- se státními svátky v ČR
- s běžnými způsoby trávení volného času.

6.3.2 Životní podmínky

Tato kompetence zahrnuje určité znalosti:

- o životní úrovni v ČR (včetně nejvýznamnějších odlišností regionálních)
- o etnickém složení obyvatelstva
- o systému sociální a zdravotní péče
- o podmínkách k bydlení.

6.3.3 Mezilidské vztahy

Je požadováno být do určité míry obeznámen:

- se strukturou společnosti
- se vztahy v rodině
- se vztahy mezi pohlavími
- s mírou formálnosti, resp. neformálnosti společenského styku na pracovišti a v kontaktu s úřady (např. s cizineckou policií)
- se vztahy mezi rasami, resp. etniky
- s hlavními politickými stranami.

6.3.4 Základní hodnoty a postoje

K těmto kompetencím patří seznámení se (do určité míry) s hodnotami a postoji ve vztahu:

- ke společenským třídám
- k tradicím
- k národní identitě a k cizincům
- k politice
- k náboženství.

7 Konečné vymezení sociokulturní kompetence

K charakteristice sociokulturní kompetence předkládám ještě několik závěrečných poznámek. I přestože je její problematika obšírná a jen těžko lze nalézt její konečné vymezení, nemělo by být opomíjeno mnoho jejích důležitých komponentů.

Podstatnou oblastí, která v příručce *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2* chybí, jsou např. kompetence nutné pro komunikaci s úřady, tzn. vyplnění složenky, dotazníku, zařizování různých povolení, žádostí atd. I to je v každodenním životě důležité.

Dalším faktem zůstává, že informace zmíněné ve 2. a 3. bodě (společenské rituály a všeobecné zkušenosti) lze za jistých okolností považovat za realie. Záleží na mnohých aspektech a různých úhlech pohledu. Sociokulturní kompetence a realie se v jistých ohledech a bodech prolínají, a to z toho důvodu, že mezi nimi existuje vztah. Jejich hranice je obtížně vymežitelná. Ve výuce češtiny jako cizího jazyka se tato skutečnost může stát problematickou.

Obsahově bohatší je charakteristika sociokulturní kompetence v dokumentu SERR, ale pro následující analýzu je použita kratší a upravená verze, která však z tohoto textu přímo vychází. Navíc v SERR není sociokulturní kompetence specifikována pro jednotlivé úrovně, proto mi s ohledem na potřeby práce více vyhovuje příručka *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2*.

V následujících kapitolách uvádím rozbor dvou učebnic češtiny pro cizince zpracovaný právě podle charakteristiky sociokulturní kompetence ve výše představeném manuálu.

II. ANALÝZA

1 Analýza učebnic češtiny pro cizince

Cílem analýzy je zjistit, v jakých kategoriích (viz níže) učebnice češtiny pro cizince nejvíce prezentují české sociokulturní prostředí. Existují učebnice, které se omezují pouze na prezentaci gramatických jevů a slovní zásoby užívané jen v základních komunikačních situacích (např. představování, konverzace v obchodě či u lékaře) a „*neberou v potaz, že ne všechny obecné fráze a reakce, které se v nich prezentují, jsou vhodné a použitelné ve všech sociokulturních kontextech*“⁴⁰.

Práce obsahuje rozbor dvou učebnic češtiny pro cizince, a to *Zahrady českého jazyka* s podtitulem *Čtyři roční období*, jejíž autorkou je Lenka Froulíková, a *Czech Step by Step* od Lídy Holé. Analýzou je míněno sledování každé kompetence samostatně. Pozorovány jsou její projevy ve čtyřech zvolených kategoriích.

Dané učebnice jsem zvolila, protože se domnívám, že především *Zahrada českého jazyka* hojně zapojuje do komunikačních situací a aktivit sociokulturní kompetenci. V závěru obou analýz je uvedeno její srovnání s učebnicí *Czech Step by Step*.

Zmíněný rozbor má ukázat, zda je nebo není sociokulturní kompetence v učebnicích zohledněna. Také má prezentovat, jakým způsobem je kompetence zapojena a zda jsou rovnoměrně zohledněny všechny její oblasti. Na konci obou analýz je předloženo závěrečné shrnutí poznatků, které zkoumání ukázalo.

Rozbor se opírá o charakteristiku sociokulturní kompetence uvedenou v příručce *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2*, která přímo vychází z SERR a která je zkráceně a upraveně představena v kapitole 6. Každá kompetence⁴¹ je uchopena samostatně. Její prezentace je v učebnicích zkoumána ve čtyřech kategoriích: v úvodních rozhovorech a textech, v souvislosti s gramatikou, ve spojení se slovní zásobou (rovněž i cvičení primárně zaměřená na slovní zásobu) a v zapojení do cvičení.

⁴⁰ BERÁNKOVÁ, Jana; ZERZÁNOVÁ, Dana. *Využití elektronických opor pro jazykovou přípravu budoucích vojenských profesionálů UO*. Praha : ÚJOP UK, 2008, s. 11-14.

⁴¹ Podle příručky *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2*.

V každé kategorii je spočítán počet jejích výskytů. 100 % je v analýze míněn projev každé kompetence ve všech těchto případech. Tato čísla jsou uvedena až u samotného rozboru jednotlivých učebnic. Každý jeden výskyt zkoumané kompetence v příslušné kategorii znamená jeden bod.

Následně je vypočítáno procentuální zastoupení kompetence v dané kategorii, které je zaneseno do grafu a okomentováno. Komentáře obsahují bližší upřesnění toho, jak je kompetence zapojena a v některých případech je pro bližší upřesnění uveden i příklad z učebnice. Ukázky jsou pro lepší orientaci v textu umístěny v šedých tabulkách.

Pokud není kompetence v učebnici zohledněna, grafy nejsou v rozboru uváděny.

2 Zahrada českého jazyka

Zahrada českého jazyka je složena ze čtyř oddílů, z nichž se každý věnuje jednomu ročnímu období. Na jeden oddíl připadá pět lekcí, které jsou propojeny příběhem mladého páru. Každý úsek tedy představuje jedno roční období, jeden český nebo moravský region a jeden příběh dvojice mladých lidí.

Lekce obsahují úvodní text, gramatiku a slovní zásobu, situace a různorodá cvičení i ukázky z děl českých spisovatelů a z lidové poezie.

Učebnice je opatřena česko-anglickým, česko-francouzským, česko-německým a česko-ruským slovníčkem užitých lexikálních jednotek, slovníčkem lingvistických termínů s použitými zkratkami a tabulkami s přehledem české gramatiky.

Sama autorka, L. Froulíková, uvádí, že učebnice je určena pro studenty na úrovni A2, je tedy pro mírně a až středně pokročilé.

Zahrada českého jazyka obsahuje 50 rozhovorů a textů, 53 gramatických pasáží, 60 částí zabývajících se slovní zásobou a 216 cvičení.

2.1 Společenské zvyklosti

2.1.1 Společenské zvyklosti nejazykové

Učebnice se v žádné ze svých lekcí nevěnuje neverbální složce komunikace. V žádném textu či cvičení nejsou tyto zvyklosti zohledněny.

2.1.2 Společenské zvyklosti jazykové

Pod společenské jazykové zvyklosti jsou uvedeny běžné zdvořilostní formality a realizace jednoduchých rozhovorů.

Pro zjednodušení rozboru a snazší orientaci je oblast jazykových společenských zvyklostí rozdělena do následujících podkapitol: konvenční začátky rozhovorů, žádost, prosba, nabídka, rozkaz, poděkování, omluva, souhlas a nesouhlas.

I. Konvenční začátky rozhovorů

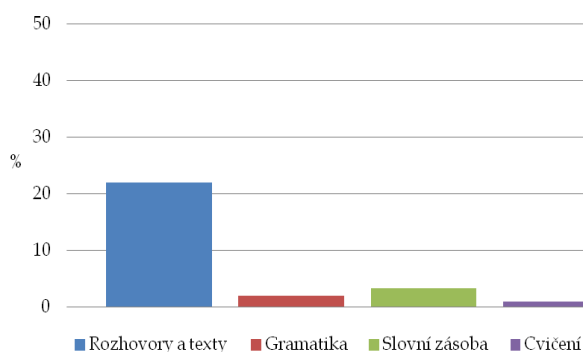
Pod konvenčními začátky rozhovorů (realizace jednoduchých interakčních modelů) uvádí příručka *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2* následující kompetence.

a) Upoutávání pozornosti⁴²

Kompetence je prezentována především v rozhovorech. Její zohlednění v ostatních kategoriích je velmi řídké, a pokud se v nich objevuje, tak pouze sekundárně.

Učebnice ukazuje, že upoutat něčí pozornost lze prostým oslovením s mírným důrazem (zvolání, např. *Martino!*). Jiné projevy užívané v souvislosti s upoutáváním pozornosti *Zahrada českého jazyka* neprezentuje.

Graf č. 1

b) Pozdravy⁴³

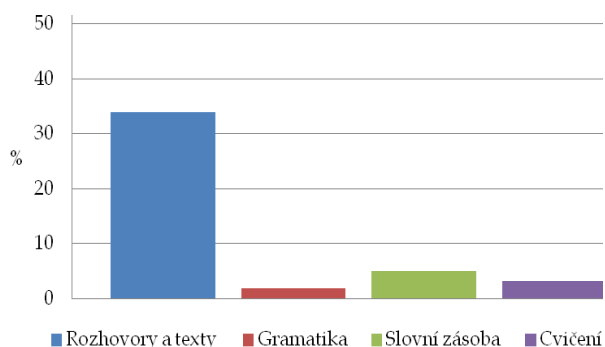
Pozdravy (formální i neformální) jsou hromadně vypsány a prezentovány v části *Gramatika a slovní zásoba*. Nejčastěji jsou představovány v rozhovorech.

Procvičit je lze pouze v doplňovacích cvičeních, která následují ihned za jejich shrnutím a zároveň v aktivitách simulujících komunikační situace, v nichž si studenti vyzkouší, jaký pozdrav je nejvhodnější použít vzhledem k tomu, v jaké části dne se konverzace právě odehrává.

⁴² Viz 6.1.2 Společenské zvyklosti jazykové.

⁴³ Tamtéž.

Graf č. 2

c) Zdvořilostní konverzace při setkání (po pozdravu)⁴⁴

Zdvořilostní fráze užívané při setkání jsou souhrnně představeny v části *Gramatika a slovní zásoba*, a to bez jakékoli další souvislosti. Přímé procvičování jejich užití zcela chybí. Výskyt ve cvičeních a v gramatice je až sekundárního rázu.

Graf č. 3

d) Způsoby oslovení⁴⁵

Způsoby oslovení, jak ukazuje graf, jsou nejčastěji demonstrovány v rozhovorech. Procvičovány jsou v aktivitách doplňovacího typu. Velký důraz je kladen na formální a neformální oslovení. Studenti se učí rozlišovat mezi osobami, kterým je třeba vykat a mezi osobami, se kterými si mohou bez způsobení nějaké nevhodné situace tykat.

⁴⁴ Viz 6.1.2 Společenské zvyklosti jazykové.

⁴⁵ Tamtéž.

Výňatek z telefonního hovoru tuto skutečnost ukazuje blíže:

■ **Martina je doma. Zvoní telefon.**

Pan Fiala: Prosím, Jiří Fiala.

Kristýna: Dobrý den. Tady je Kristýna Bednářová. Je Martina doma, prosím?

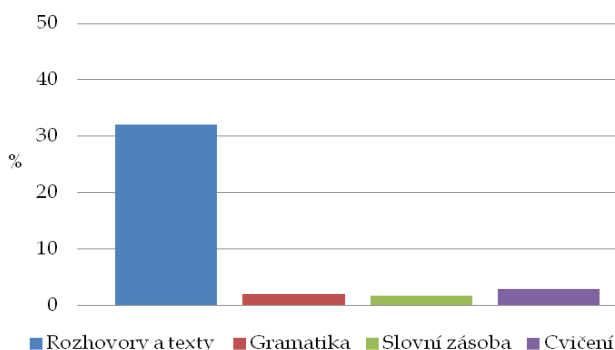
Pan Fiala: Ano, hned ji zavolám.

Martina: Ahoj, Kristýno. Jak se máš?

...⁴⁶

V ostatních kategoriích je tato kompetence zohledněna řídce.

Graf č. 4

e) Představování⁴⁷

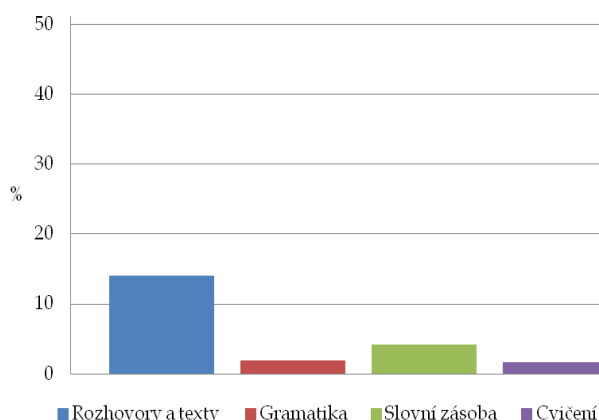
Vzájemné představování je demonstrováno především v situačních rozhovorech. Tato kompetence je v učebnici zpracována poměrně důkladně. Komunikační situace, tak jak je prezentuje, jsou běžnou součástí života. Dialogy jsou přirozené, což je pro správné jazykové projevy velmi důležité.

Cvičení jsou převážně doplňovacího typu a jsou určena výhradně k ústnímu vypracování. Aktivity jsou uzpůsobeny prezentovaným gramatickým jevům. Některá cvičení, primárně zaměřená na gramatiku, prezentují tuto kompetenci sekundárně, ale i tak pomáhají studentům si uvědomit, jak vypadá, když sebe nebo někoho představujeme.

⁴⁶ FROULÍKOVÁ, Lenka. *Zahrada českého jazyka*. 1. vyd. Praha 2 : Academia, 2002, s. 35.

⁴⁷ Viz 6.1.2 Společenské zvyklosti jazykové.

Graf č. 5

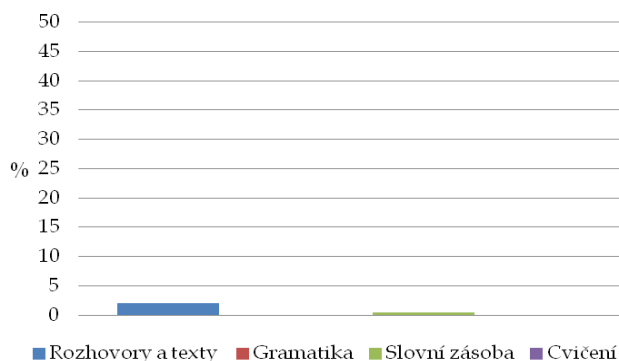

f) Gratulace⁴⁸

V učebnici je jediná ukázka gratulace. A to ve svatebním blahopřání: „Milí novomanželé, srdečně Vám blahopřejeme k Vaší svatbě a do společného života přejeme mnoho štěstí, lásky a vzájemného porozumění. Sylvie a Jan Dvořákoví“⁴⁹

Vytvoření gratulace či blahopřání si mohou studenti vyzkoušet sami. Jejich úkolem je vytvořit blahopřání k narození dítěte.

Graf č. 6

g) Vyjádření soustrasti, přípitky⁵⁰

Realizace těchto jednoduchých interakčních modelů není v učebnici žádným způsobem zohledněna.

⁴⁸ Viz 6.1.2 Společenské zvyklosti jazykové.

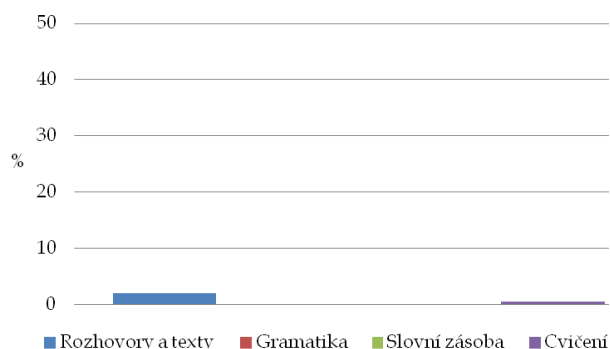
⁴⁹ FROULÍKOVÁ, Lenka. *Zahrada českého jazyka*. 1. vyd. Praha 2 : Academia, 2002, s. 70.

⁵⁰ Viz 6.1.2 Společenské zvyklosti jazykové.

h) Přání dobré chuti⁵¹

Kompetence popřání dobré chuti je demonstrováno pouze v rozhovorech, a jak dále ukazuje graf, je jí v učebnici věnováno velmi málo prostoru.

Graf č. 7

II. Žádost⁵²

Touto kompetencí se učebnice zabývá velmi důkladně. Prezentuje její formální i neformální podobu, přičemž na formální je kladen větší důraz. I přesto je jí prostor věnován pouze v rozhovorech. Příkladem je dialog mezi studentkou a profesorem:

...
Profesor: Slečno Fialová, smím vás vyrušit?
Martina: Jistě, pane profesore. Jde o mou seminární práci?
...⁵³

Vyjádření formální (zdvořilé) žádosti je procvičováno v transformačním a tvořivém cvičení, v němž je úkolem sehrát scénku odehrávající se v restauraci, a to mezi zákazníkem a číšníkem.

Žádost, jak ukazuje graf, je prezentována i v souvislosti s gramatikou, a to se slovem *smím*. Studenti jsou v gramatické části seznámeni s jeho konjugací a užíváním.

⁵¹ Viz 6.1.2 Společenské zvyklosti jazykové.

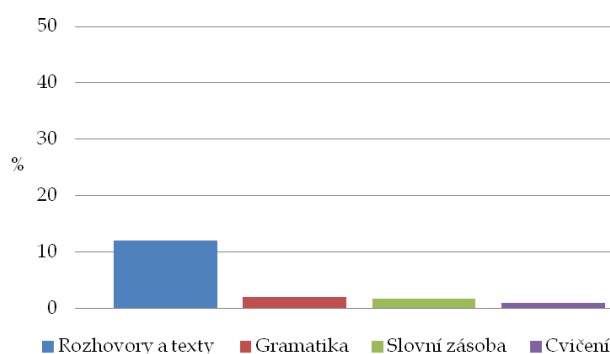
⁵² Tamtéž.

⁵³ FROULÍKOVÁ, Lenka. *Zahrada českého jazyka*. 1. vyd. Praha 2 : Academia, 2002, s. 13.

Prostřednictvím rozhovorů jsou studenti poučeni i o užívání slova *prosím*, a to právě v souvislosti s žádostí. Nejvhodnějším příkladem užití je žádost o jídlo a pití při objednávání v restauraci. Všechny ukázky této kompetence jsou tedy prezentovány v rozhovorech.

Stejně jako podoba žádosti, je studentům představena i reakce na žádost. Jsou uváděny hlavně v rozhovorech, a poté souhrnně (velmi stručně) vypsány v části se slovní zásobou.

Graf č. 8

III. Prosbá⁵⁴

Učebnice prezentuje, jak se správně vyjadřovat, pokud se na někoho obracíme s prosbou, pouze v dialogích. Ukazuje nejjednodušší řešení, a to doprovodit prosbu slovem *prosím*. Například:

■ **V kanceláři ředitele Hanáka**

Ředitel Hanák: *Heleno, podejte mi prosím složku s výběrovým řízením.*

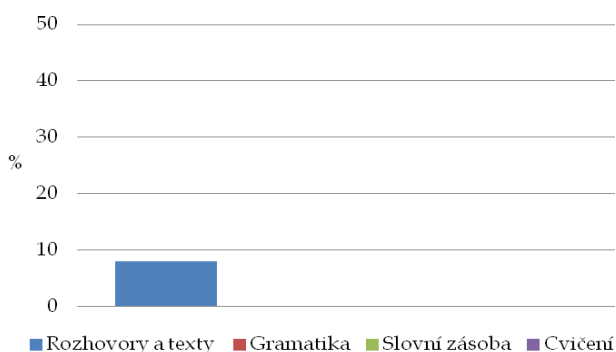
Sekretářka: *Tady je, pane řediteli.*

...⁵⁵

⁵⁴ Viz 6.1.2 Společenské zvyklosti jazykové.

⁵⁵ FROULÍKOVÁ, Lenka. *Zahrada českého jazyka*. 1. vyd. Praha 2 : Academia, 2002, s. 58.

Graf č. 9

IV. Nabídka⁵⁶

Formulace nabídky, zároveň i reakce na ni, je nejčastěji prezentována v rozhovorech. Převážně je demonstrováno vyjádření nabídky pozvání a také nabídky pohoštění (např. na návštěvě či v restauraci).

V gramatické části je přehledně uvedeno několik možností, jak můžeme někomu něco nabídnout či navrhnout. Navíc jsou uvedeny i možné reakce, a to v části se slovní zásobou, jak je možné si všimnout v následující ukázce:

Navrhovat, přijímat, odmítat

Co děláš dnes večer? Nechceš jít na skleničku?

Jsem pro.

Můžeme si dát kávu v kavárně na náměstí.

Rád/ráda.

Jestli chceš, můžeš jít na koncert se mnou.

Rád/ráda přijímám.

Děkuji za nabídku, ale dnes nemůžu.

Máš čas v neděli? Zahrajeme si tenis? Sejdeme se na kurtu?

Dobrá. Domluveno.

Smím vás doprovodit?

To je od vás milé. Ráda přijímám.

Zajdeme po přednášce na pivo?

Dnes opravdu nemůžu, nezlob se. Někdy jindy.⁵⁷

Tuto kompetenci si studenti rozvíjejí v tvořivém cvičení. Jejich úkolem je zformulovat studentské pozvání (míněno pozvání, které si studenti mezi sebou posílají na lístečcích během přednášek) a reakci na něj.

⁵⁶ Viz 6.1.2 Společenské zvyklosti jazykové.

⁵⁷ FROULÍKOVÁ, Lenka. *Zahrada českého jazyka*. 1. vyd. Praha 2 : Academia, 2002, s. 17.

Celkově lze prohlásit, že většina aktivit zaměřujících se na formulaci nabídky je orientována na tvořivost a fantazii studenta a často má dialogickou formu.

Graf č. 10

V. Rozkaz⁵⁸

Graf ukazuje, že vyjádření rozkazu je prezentováno především v rozhovorech. Není to však rozkaz v pravém slova smyslu, ale spíše varování.

■ Šárka a David jedou na lyžích po lesní cestě. Cesta je úzká, z jedné strany je les, z druhé teče potok.

David: Šárko, dávej pozor, jsou tu hrboly!

Šárka: Je to tu moc umrzlé, asi to neubrzdím! Au, to bolí!

...⁵⁹

Formulace varování je demonstrována i v mnohem příhodnější a typičtější situaci, a to ve chvíli, kdy říkáme dětem, aby něco nedělaly, např. „nepřehlédni tu rezavou veverka!“⁶⁰

Studenti jsou s vyjádřením varování seznámeni i v souvislosti s teoretickou prezentací záporného imperativu u perfektiv, u něhož je poznamenáno, že u perfektiv má záporný imperativ odstín varování. Toto konstatování je doplněno dvěma příklady a stručnou poznámkou:

⁵⁸ Viz 6.1.2 Společenské zvyklosti jazykové.

⁵⁹ FROULÍKOVÁ, Lenka. *Zahrada českého jazyka*. 1. vyd. Praha 2 : Academia, 2002, s. 44.

⁶⁰ Tamtéž s. 90.

Záporný imperativ u perfektiv

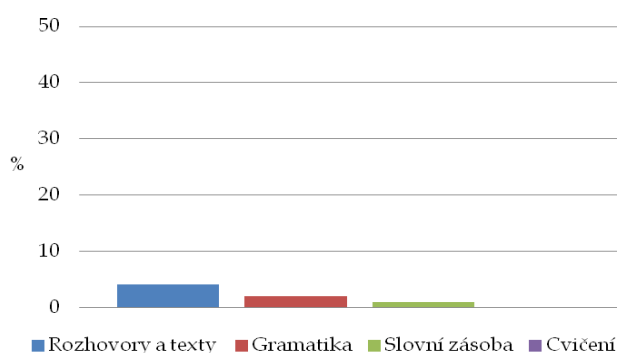
Verunko, *nevyplaš* tu veverka!

Verunko, *nešlápní* na tu fialku!

U perfektiv má záporný imperativ odstín *varování*.⁶¹

Formulaci varování si mohou studenti po ovládnutí gramatiky ústně procvičit v transformačním cvičení.

Graf č. 11

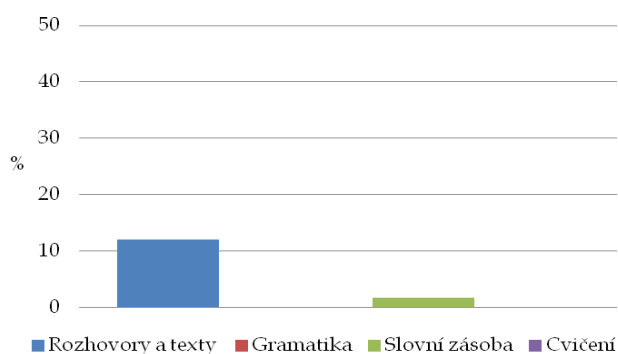

VI. Poděkování⁶²

Jak naznačuje graf, je následující kompetence prezentována především v rozhovorech. Student tedy snadno získává přehled o tom, při jakých příležitostech je vhodné poděkovat.

Vhodná vyjádření poděkování jsou také teoreticky zařazena do lexikologické části pod pozdravy a zdvořilostní fráze (viz **Pozdravy**).

Graf č. 12

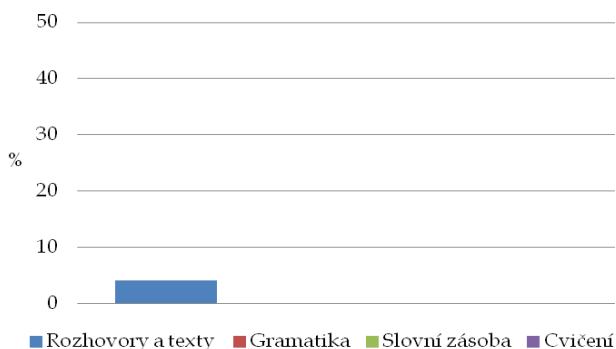
⁶¹ FROULÍKOVÁ, Lenka. *Zahrada českého jazyka*. 1. vyd. Praha 2 : Academia, 2002, s. 88.

⁶² Viz 6.1.2 Společenské zvyklosti jazykové.

VII. Omluva⁶³

Vyjádření omluvy a odpovědi na omluvu je demonstrováno pouze v rozhovorech základními frázemi, a to *promiňte* a následnou reakcí *to nic*. Cvičení k upevnění obrátů však chybí.

Graf č. 13

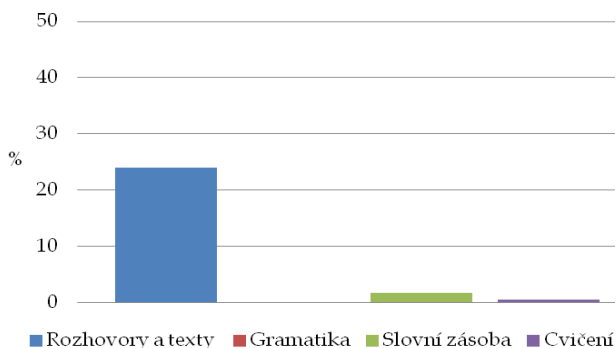

VIII. Souhlas a nesouhlas⁶⁴

Vyjádření souhlasu je hojně demonstrováno v rozhovorech, a to prostým slovem *ano*, k němuž je připojena stručná doplňující informace.

Jen nepatrně, a navíc až sekundárně, je tato kompetence zapojena do ostatních kategorií. Cvičení cíleně vedoucí k upevnění frází v učebnici schází.

Graf č. 14

⁶³ Viz 6.1.2 Společenské zvyklosti jazykové.

⁶⁴ Tamtéž.

2.2 Společenské rituály

2.2.1 Rituály spojené s návštěvou⁶⁵

S průběhem návštěvy jsou studenti seznámeni zřídka a nepřímě. V jediném rozhovoru na toto téma se i přesto dozví podstatné informace o průběhu návštěvy a jak se při ní chovat.

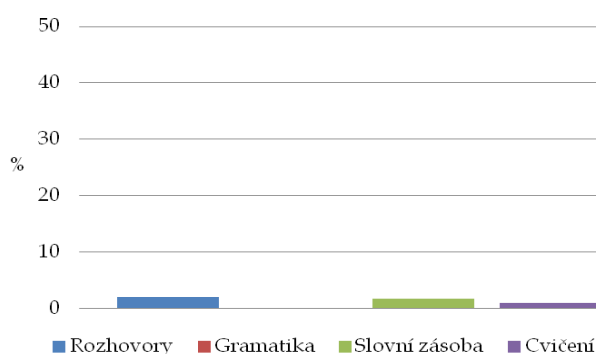
Žádné bližší údaje, co si má na návštěvu obléknout nebo zda se od něho očekává, že se vyjádří k pohoštění či k zařízení bytu, se však student nedovídá.

V lexikologické části jsou prezentovány základní reakce na to, zda je jídlo chutné či ne. Fráze mohou studenti na návštěvě použít (viz ukázka).

Jak chutná a nechutná
To jídlo je vynikající.
Je to výborné.
Je to moc dobré.
Tahle specialita mi moc nechutná.
Není to dobré.
*Je to moc slané, sladké, kyselé, hořké.*⁶⁶

Aktivity zaměřené na kompetenci jsou tvořivé. Jejich podstatou je sehrání scénky simulující návštěvu.

Graf č. 15

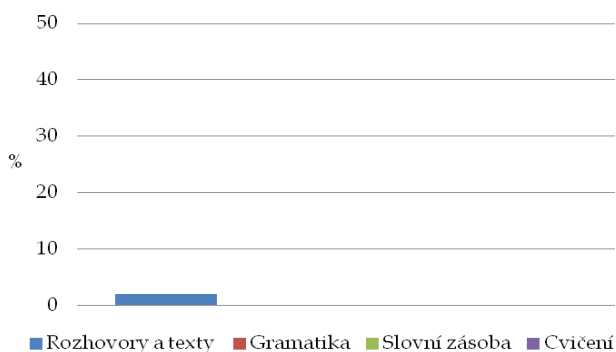
⁶⁵ Viz 6.2.1 Rituály spojené s návštěvou.

⁶⁶ FROULÍKOVÁ, Lenka. *Zahrada českého jazyka*. 1. vyd. Praha 2 : Academia, 2002, s. 31.

2.2.2 Rituály spojené s jídlem a pitím⁶⁷

Pouze rozhovor odehrávající se v restauraci může naznačit, jak se správně chovat. Spíše lze konstatovat, že tato kompetence není v učebnici zohledněna.

Graf č. 16

2.3 Všeobecné zkušenosti

2.3.1 Každodenní život⁶⁸

Graf jednoznačně ukazuje, že mnoho informací týkajících se každodenního života vyplývá z rozhovorů a textů.

Učebnice seznamuje s nejznámějšími českými svátky, a to s Vánocemi a s Velikonocemi. Jejich necelý průběh je nastíněn v rozhovorech. Vánocům je věnována celá lekce, v jejímž závěru se studenti naučí zpívat koledu (*Půjdeme spolu do Betléma, Štědrej večer nastal* nebo *Rychle, bratři*).

Velikonoce jsou taktéž popsány v rozhovoru. Studentům je přiblížen symbol Velikonoc – velikonoční beránek – v receptu a na fotografiích. Rovněž jsou prezentovány ve vyprávění *Velikonoční čas v Čechách a na Moravě*, jež popisuje velikonoční zvyky v České republice. V části se slovní zásobou se nacházejí slovíčka týkající se Velikonoc.

Zahrada českého jazyka v textech receptů seznamuje s tradičními českými pokrmy.

⁶⁷ Viz 6.2.2 Rituály spojené s jídlem a pitím.

⁶⁸ Viz 6.3.1 Každodenní život.

Cvičení zohledňující tuto kompetenci jsou tvořivá, konverzační (diskuze o Vánocích a Velikonocích) a doplňovací. Každodenní život se sekundárně promítá i ve cvičeních primárně zaměřených na gramatiku.

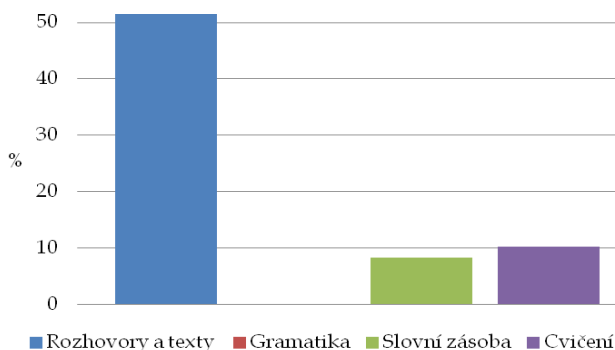
Lexikologická část dále seznamuje se způsoby trávení volného času. Prezentovány jsou věty popisující záliby, zájmy a koníčky. Je to seskupení nejtypičtějších způsobů trávení volného času. V tomto směru poměrně dobře splní svůj účel obohacení slovní zásoby. Zde je krátký úryvek:

Volný čas, záliby, zájmy, koníčky

...
 Chováme psy, kočky, ptáky, akvarijní rybky.
 Děláme ruční práce.
 Hrajeme na klavír, na housle, na kytaru, na flétnu, na klarinet, na saxofon, na bicí, na varhany.
 Hrajeme tenis, fotbal, hokej, volejbal, házenou, košíkovou a lyžujeme, bruslíme, plaveme, běháme, jezdíme na kole, posilujeme.
 ...⁶⁹

Pravidlům stolování, době vyhrazené pro jednotlivá denní jídla a pracovní době běžné v České republice se učebnice nevěnuje.

Graf č. 17

2.3.2 Životní podmínky⁷⁰

Zahrada českého jazyka neprezentuje žádné informace týkající se životních podmínek.

⁶⁹ FROULÍKOVÁ, Lenka. *Zahrada českého jazyka*. 1. vyd. Praha 2 : Academia, 2002, s. 25.

⁷⁰ Viz 6.3.2 Životní podmínky.

Jen velmi okrajově seznamuje rozhovor odehrávající se v ordinaci lékaře studenty s jejím průběhem.

2.3.3 Mezilidské vztahy⁷¹

Z grafu vyplývá, že většinu informací o mezilidských vztazích získávají studenti z rozhovorů a textů.

Vztahy v rodině, stejně jako vztahy mezi pohlavími, jsou v učebnici demonstrovány jen náznakem v dialogích. Vztahy v rodině jsou také následujícím způsobem prezentovány v části se slovní zásobou:

<u>Rodinné vztahy</u>	
<i>babička a dědeček = prarodiče</i>	
<i>matka a otec = rodiče</i>	
<i>dcera a syn = děti</i>	<i>To je naše rodina.</i>
<i>vnuk a vnučka = vnoučata</i>	
<i>sestra a bratr = sourozenci</i>	
<i>teta a strýc</i>	
<i>sestřenice a bratranec</i>	
<i>švagrová a švagr</i>	<i>To jsou naši příbuzní.</i>
<i>snacha a zeť</i>	
<i>tchyně a tchán⁷²</i>	

Nikde není blíže vysvětleno, jaké vztahy mezi nimi panují, takže si myslím, že studenti nepochopí, kdo je např. *zeť*.

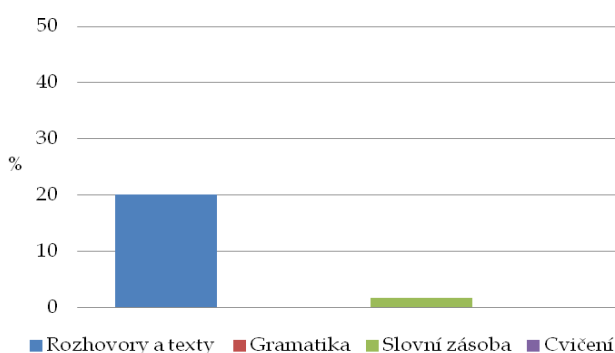
Protiklad formálnosti a neformálnosti vyplývá taktéž z rozhovorů. Například dialog odehrávající se v kanceláři ředitele příznačně znázorňuje formální ráz konverzace mezi ředitelem a sekretářkou. Naopak rozhovor uskutečňující se o přestávce ve škole zřetelně ukazuje neformální charakter konverzace.

Míře formálnosti a neformálnosti v kontaktu s úřady se učebnice nevěnuje. Stejně tak jako struktuře společnosti, vztahům mezi pohlavími (rozhovory a cvičení spíše naznačují role muže a žen v rodině, nikoli přímo vztahy), vztahům mezi rasami, resp. etniky a hlavním politickým stranám.

⁷¹ Viz 6.3.3 Mezilidské vztahy.

⁷² FROULÍKOVÁ, Lenka. *Zahrada českého jazyka*. 1. vyd. Praha 2 : Academia, 2002, s. 37.

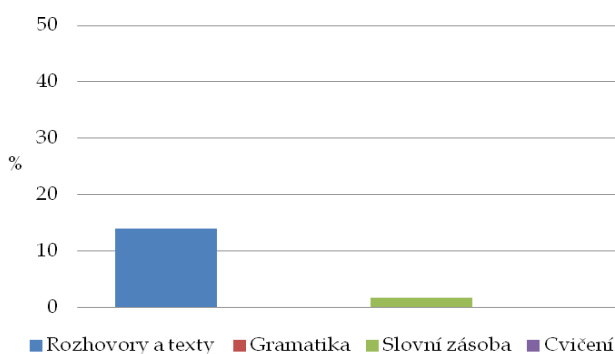
Graf č. 18

2.3.4 Základní hodnoty a postoje⁷³

Tato kompetence není prezentována přímo. Do jisté míry se studenti seznamují s tradicemi v rozhovorech a textech o Vánocích, Velikonocích a folkloru (text *Na Moravě. Moravské Slovácko a Valašsko – svět lidových tradic*).

Graf č. 19

2.4 Závěry analýzy *Zahrady českého jazyka*

Závěrem lze konstatovat, že učebnice prezentuje sociokulturní kompetenci především v textech a rozhovorech. Přesto je celkově spíše zaměřena na reálie. Tendence zapojení sociokulturní kompetence s blížícím se závěrem učebnice klesá.

V *Zahradě českého jazyka* není mnoho aktivit primárně zaměřených na demonstraci sociokulturní kompetence. Je však pravdou,

⁷³ Viz 6.3.4 Základní hodnoty a postoje.

že je v nich obsažena sekundárně. Studenti tedy kompetenci cíleně nepochvičují, ale částečně mohou na příkladech v gramatice či cvičeních pozorovat, jak probíhá život v České republice a jak se u nás lidé běžně chovají.

Pokud je kompetence procvičována úmyslně, pak se nejčastěji vyskytuje v tvořivých cvičeních, pod něž jsou zařazeny úkoly typu *sehrajte scénku* či *simulujte telefonní rozhovor*. Druhým hojně využívaným druhem cvičení jsou doplňovací aktivity.

3 Czech Step by Step

Czech Step by Step je učebnice od Lídy Holé. Poprvé vyšla v roce 2000 v nakladatelství Fragment. *Czech Step by Step* je sice primárně zpracována pro úroveň A1, ale zhruba od poloviny učebnice její gramatická náročnost odpovídá úrovni A2. Čeština je v učebnici vyučována s použitím anglického jazyka.

Czech Step by Step je zajímavá tím, že prezentuje sociokulturní prostředí výhradně orientované na Prahu.

Analýza se opět opírá o charakteristiku sociokulturní kompetence uvedenou v příručce *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2*. Její postup je totožný s rozbohem *Zahrady českého jazyka*. Jen pracuje s jinými výchozími čísly. *Czech Step by Step* obsahuje 68 rozhovorů a textů, 107 gramatických pasáží, 49 částí zabývajících se slovní zásobou a 328 cvičení.

3.1 Společenské zvyklosti

3.1.1 Společenské zvyklosti nejazykové

Kompetence řadící se pod nejazykové společenské zvyklosti nejsou v učebnici žádným způsobem prezentovány.

3.1.2 Společenské zvyklosti jazykové

I. Konvenční začátky rozhovorů

Pro zjednodušení rozboru a snazší orientaci je oblast jazykových společenských zvyklostí rozdělena do následujících podkapitol: konvenční začátky rozhovorů, žádost, prosba, nabídka, rozkaz, poděkování, omluva, souhlas a nesouhlas.

a) Upoutávání pozornosti⁷⁴

Graf ukazuje, že upoutávání pozornosti je uváděno především v dialozích.

⁷⁴ Viz 6.1.2 Společenské zvyklosti jazykové.

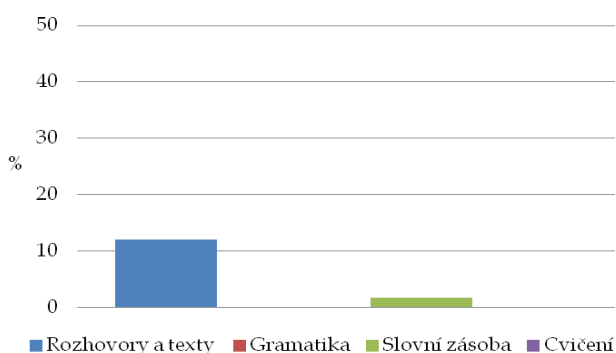
Upoutávání pozornosti učebnice prezentuje prostřednictvím pozdravů a základních sociálních frází, které shrnuje níže uvedená tabulka, a to v části se slovní zásobou.

Jako příklad je představena pouze levá (česká) strana tabulky. Navíc demonstruje i mnoho dalších užitečných frází týkajících se např. vyjadřování souhlasu, omluvy či přání. Z toho vyplývá, že se rozbor v některých svých částech nejednou překrývá.

<i>no</i>	<i>Dobrou noc!</i>
<i>ano (coll. jo)</i>	<i>Dobrou chuť!</i>
<i>ne</i>	<i>Na zdraví!</i>
<i>bohužel</i>	<i>Pardon. Promiňte.</i>
<i>naštěstí</i>	<i>Pardon/Promiňte/Prosím vás...</i>
<i>Děkuju. (coll. Díky. Dík.)</i>	<i>To nic.</i>
<i>Prosím.</i>	<i>To je mi líto.</i>
<i>Není zač.</i>	<i>Moment, prosím.</i>
<i>Ahoj! Čau!</i>	<i>S dovolením.</i>
<i>Dobré ráno!</i>	<i>Hezký den/týden/víkend!</i>
<i>Dobrý den!</i>	<i>Šťastnou cestu!</i>
<i>Dobrý večer!</i>	<i>Taky. Nápodobně.</i>
<i>Na shledanou! (coll. Naschle!)</i>	<i>a, ale, taky, nebo, tak⁷⁵</i>

Aktivity věnující se této kompetenci jsou orientované zpravidla na tvoření dialogů.

Graf č. 20

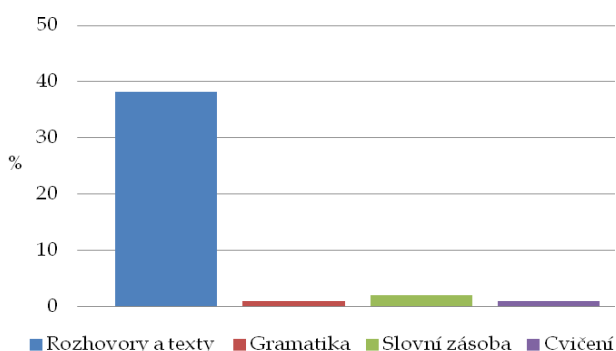
⁷⁵ HOLÁ, Lída. *Czech Step by Step*. 1. vyd. Havlíčkův Brod : Fragment, 2000, s. 14.

b) Pozdravy⁷⁶

S následující kompetencí se studenti seznamují prostřednictvím dialogů. Rovněž je prezentována v tabulce (viz **Upoutávání pozornosti**) v části se slovní zásobou.

Cvičení zaměřená na jejich procvičování jsou kreativní, a to např. tím způsobem, že studenti pročítají ukázky rozhovorů a jejich úkolem poté je tvořit rozmluvy podobného charakteru.

Graf č. 21

c) Zdvořilostní konverzace při setkání (po pozdravu)⁷⁷

Jak ukazuje graf, i v tomto případě je kompetence demonstrována v dialozích. Fráze používané pro zdvořilostní konverzace jsou představeny souhrnně přímou prezentací v části se slovní zásobou:

Jak se máš? Jak se máte?
(Answering this question you use the adverbs.)
Dobře. Výborně. Fantasticky.
Ujde to. Jde to.
Nic moc.
Špatně. Bohužel, špatně.⁷⁸

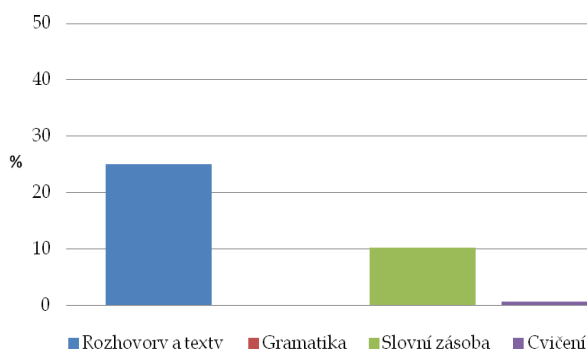
Procvičovány jsou v jediné aktivitě, v níž je úkolem tvořit rozhovory podle uvedených vzorů ve cvičení tak, aby výrazy A a B po přiřazení k sobě dávaly smysl.

⁷⁶ Viz 6.1.2 Společenské zvyklosti jazykové.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ HOLÁ, Lída. *Czech Step by Step*. 1. vyd. Havlíčkův Brod : Fragment, 2000, s. 17.

Graf č. 22

d) Způsoby oslovování⁷⁹

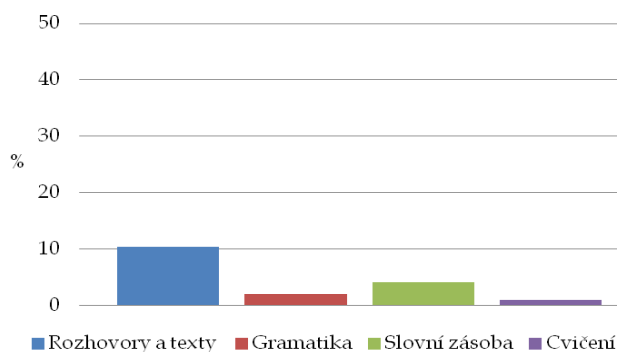
Formulace způsobu oslovování je prezentována prostřednictvím pozdravů, a to v dialozích. Jako běžný způsob oslovení je užito výrazu *prosím vás, ...?* (v případě formálního vztahu), který je uveden v souhrnu základních frází nebo prostým zvoláním osobního jména dotyčného (v případě neformálního vztahu).

Fráze vhodné pro tuto kompetenci jsou uvedeny v části se slovní zásobou.

Studenti jsou rovněž upozorněni na to, že pokud někoho oslovují, používají 5. pád, proto je v grafu zanesena také představení kompetence v souvislosti s gramatikou:

<i>pan (sir, Mr.)</i>	<i>the vokative: pane!</i>
<i>paní (madam, Mrs.)</i>	<i>the vokative: paní!</i>
<i>slečna (Miss)</i>	<i>the vokative: slečno!⁸⁰</i>

Graf č. 23

⁷⁹ Viz 6.1.2 Společenské zvyklosti jazykové.

⁸⁰ HOLÁ, Lída. *Czech Step by Step*. 1. vyd. Havlíčkův Brod : Fragment, 2000, s. 24.

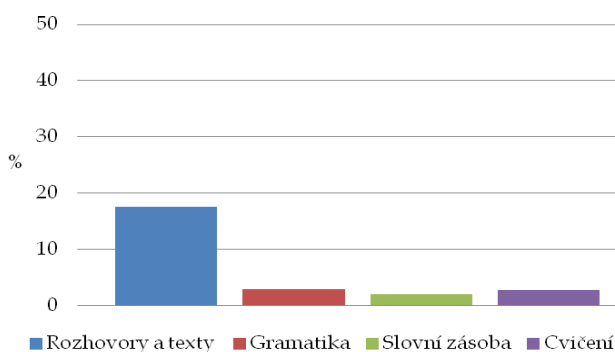
e) Představování⁸¹

Největší podíl na prezentaci této kompetence mají taktéž dialogy. Také je prezentována v základních frázích v části se slovní zásobou. Uvedené formulace jsou zásadní a plně postačují pro představení sebe sama.

V gramatické části jsou studenti upozorněni, že je vhodné použít frázi *těší mě*, na kterou by měl komunikační partner odpovědět *mě taky*. Proto je grafu zanesena také demonstrace kompetence v souvislosti s gramatikou.

Aktivity orientované na tuto kompetenci jsou kreativní. Studenti si sami zkoušejí vytvářet rozhovory, v nichž se jeden druhému představují. V učebnici zcela chybí představování někoho někomu.

Graf č. 24

f) Vyjádření soustrasti, přípitky, gratulace⁸²

Vyjádření soustrasti, přípitky a gratulace je uvedeno souhrnně v tabulce v části se slovní zásobou, která však primárně prezentuje běžná přání v akuzativu. Nástrojem k porozumění vedoucím ke správnému použití frází jsou anglické ekvivalenty.

<i>Dobrý den!</i>	<i>Hodně štěstí!</i>
<i>Dobrou noc! Dobrou chuť!</i>	<i>Šťastnou cestu!</i>
<i>Všechno nejlepší!</i>	<i>Hezkou dovolenou!</i>
<i>Upřímnou soustrast.</i>	<i>Hezké Vánoce! Hezké Velikonoce!</i>
<i>Na zdraví!</i>	<i>Veselé Vánoce a šťastný nový rok!⁸³</i>

⁸¹ Viz 6.1.2 Společenské zvyklosti jazykové.

⁸² Tamtéž.

⁸³ HOLÁ, Lída. *Czech Step by Step*. 1. vyd. Havlíčkův Brod : Fragment, 2000, s. 61.

Dále se nijak s frázemi v učebnici neoperuje. Proto lze konstatovat, že realizace těchto jednoduchých interakčních modelů není v učebnici žádným způsobem zohledněna.

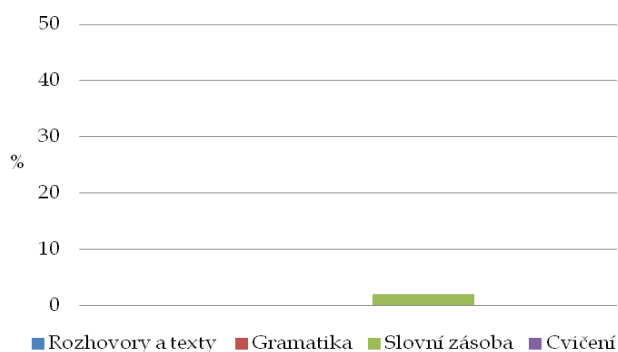
Graf č. 25

g) Přání dobré chuti⁸⁴

Uvedeno ve výše zmíněné tabulce. Jak tedy demonstruje graf, kompetence je představena v části se slovní zásobou. V rozhovorech a dalších kategoriích prezentace kompetence zcela chybí.

Graf č. 26

II. Žádost⁸⁵

Z grafu vyplývá, že je kompetence zohledněna především v rozhovorech. Dialogy jednoznačně ukazují, že by studenti měli svou žádost

⁸⁴ Viz 6.1.2 Společenské zvyklosti jazykové.

⁸⁵ Tamtéž.

doprovodit slovem *prosím*. A to zejména pokud žádají o informace. Tato kompetence je prezentována zvláště v rozhovorech odehrávajících se v restauraci (viz ukázka).

Číšník: *Prosím, madam, co si přejete?*

Lori: *Chtěla bych kávu, šlehačku a nějaký dezert. Co máte?*

Číšník: *Máme zmrzlinu, šlehačku, dort...*

Lori: *Výborně! Tak čokoládovou zmrzlinu a dvakrát koláč. Dneska nemám dietu! A máte horkou čokoládu?*

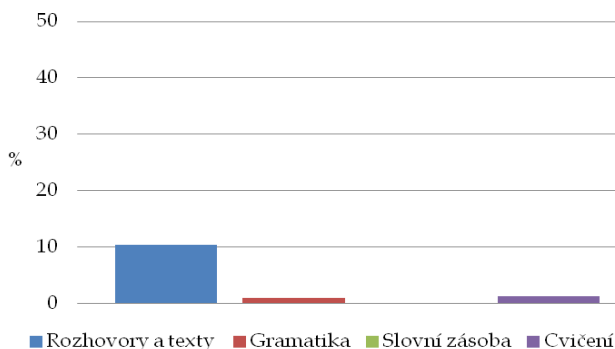
Číšník: *Ne, bohužel. Čokoládu nemáme.*

Lori: *Aha. Tak fajn, to je všechno.*⁸⁶

Formulace žádosti je vyložena v gramatické části společně s podmiňovacím způsobem. Primární je tedy seznámit studenty s podmiňovacím způsobem, ale i tak mohou vypožorovat, jak žádost vypadá.

Aktivity zaměřující se na procvičování žádosti jsou kreativního charakteru. Studenti např. pročítají ukázkové rozhovory a poté vymýšlejí podle vzoru dialogy vlastní.

Graf č. 27

III. Prosba⁸⁷

I vyjádření prosby je demonstrováno především v rozmluvách (velké zastoupení má v telefonních rozhovorech), jejichž prostřednictvím si studenti uvědomí, že nejen žádost, ale i prosbu je třeba doprovodit slovem *prosím*.

⁸⁶ HOLÁ, Lída. *Czech Step by Step*. 1. vyd. Havlíčkův Brod : Fragment, 2000, s. 72.

⁸⁷ Viz 6.1.2 Společenské zvyklosti jazykové.

Sekundárně je prezentace prosby obsažena v gramatické části vysvětlující podmiňující způsob.

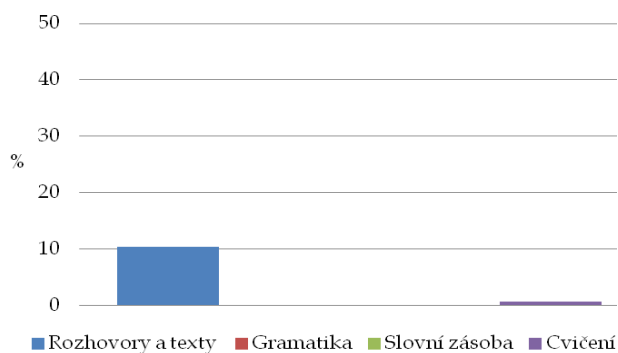
Slovo *prosím* je rozvedeno v následující tabulce jako univerzální české slovo:

REMEMBER the universal Czech word: *prosím*

1. You can order food and drinks in a restaurant by saying: **Prosím, pivo a knedlíky!**
2. Your telephone rings. You pick up the receiver and say: **Prosím?**
3. In a shop, you are addressed by a shop assistant: **Prosím?**
4. You misunderstood your partner. You ask him or her: **Prosím?**
5. You meet someone in the door and want to let him or her pass first: **Prosím!**
6. You want to address someone in the street for some mason: **Prosím vás...**
7. Someone asks you for permission to do something and you agree: **Prosím!**
8. And the most common situation: **Děkuju! – Prosím!**⁸⁸

Chybí však aktivita, ve které by si rozlišení mohli studenti otestovat. Velmi dobře je však demonstrováno v dialozích. Obecně ale aktivity k procvičení formulace prosby chybí.

Graf č. 28

IV. Nabídka⁸⁹

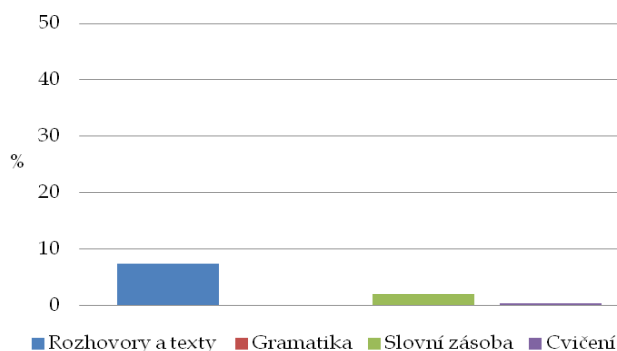
Vyjádření nabídky je prezentováno v rozhovorech a v souvislosti s výkladem podmiňovacího způsobu. Ukázkové dialogy se odehrávají v restauraci nebo na návštěvě. I vhodná reakce na nabídku je představena v rozhovorech.

⁸⁸ HOLÁ, Lída. *Czech Step by Step*. 1. vyd. Havlíčkův Brod : Fragment, 2000, s. 17.

⁸⁹ Viz 6.1.2 Společenské zvyklosti jazykové.

V aktivitách není tato kompetence primárně zohledněna. Přesto však mohou studenti v gramatických cvičeních zaměřených na podmiňovací způsob pozorovat, jak vypadá formulace nabídky.

Graf č. 29

V. Rozkaz⁹⁰

Formulace rozkazu, příkazu, výstrahy a zákazu je nejvýrazněji prezentována v rozhovorech.

Vyjádření rozkazu je zohledněno v transformačním cvičení společně s vokativem:

Practise the vocative + the imperative.

1. Bára - udělat kávu
 2. Ivan - jít na nákup
 3. Alena - koupit čaj
 4. Honza - zkusit to
 5. Eva - dát Janě vodu
- ...⁹¹

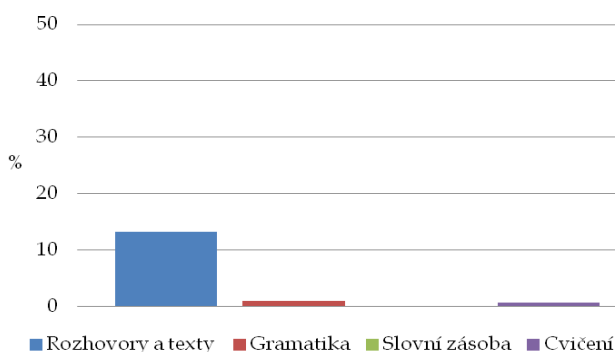
Je rovněž prezentováno v gramatické části se slovem *smět*, kterým, jak učebnice vysvětluje, se vyjadřuje striktní zákaz. Užití výrazu *smět* si studenti procvičí v doplňovací aktivitě, v níž lze srozumitelně pozorovat, v jakých případech se používá.

Vyjádření výstrahy (upozornění) je demonstrováno výhradně v rozhovorech.

⁹⁰ Viz 6.1.2 Společenské zvyklosti jazykové.

⁹¹ HOLÁ, Lída. *Czech Step by Step*. 1. vyd. Havlíčkův Brod : Fragment, 2000, s. 250.

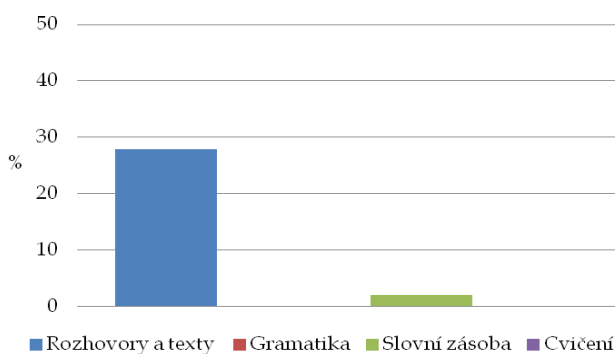
Graf č. 30

VI. Poděkování⁹²

Jak vyplývá z grafu, formulace poděkování je představena v dialozích a následně také v souhrnném výčtu pozdravů a sociálních frází v části se slovní zásobou. Aktivita zaměřená na přímé procvičování této kompetence v učebnici chybí.

Graf č. 31

VII. Omluva⁹³

Vyjádření omluvy je prezentováno v rozhovorech, a to opětovaně slovem *promiňte*. Konkrétně jsou studenti seznámeni s formulací omluvy při zpoždění či příliš brzkém příchodu, a to v gramatické části, jak vyplývá z ukázky níže:

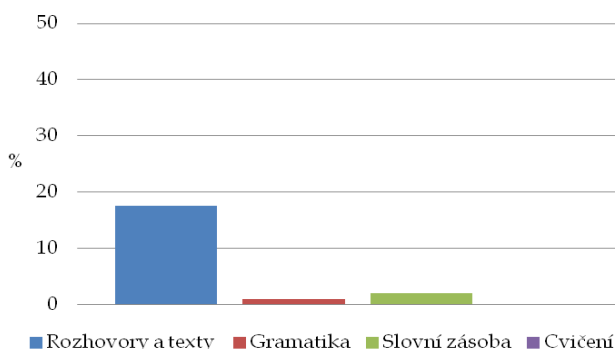
⁹² Viz 6.1.2 Společenské zvyklosti jazykové.

⁹³ Tamtéž.

REMEMBER:
Promiňte, že jdu pozdě. *Sorry I am late.*
Promiňte, že jdu brzo. *Sorry, I am early.*⁹⁴

Další její demonstrace se nachází také v přehledu pozdravů a sociálních frází spolu s anglickými ekvivalenty v části se slovní zásobou.

Graf č. 32

VIII. Souhlas a nesouhlas⁹⁵

Jak vyplývá z grafu, je formulace zjišťování souhlasu (nesouhlasu) prezentována pouze v gramatické části. Studentům jsou představena slova používající se k jeho vyjádření a je jim předložen i příklad: *že ano, že jo, že ne, vid', vid'te*⁹⁶. Rovněž i slova připojující se za otázku:

To je překvapení, že? *It's a surprise, isn't it?*
To je prima, že? *It's great, isn't it?*⁹⁷

Jinak není tato kompetence v učebnici zohledněna.

⁹⁴ HOLÁ, Lída. *Czech Step by Step*. 1. vyd. Havlíčkův Brod : Fragment, 2000, s. 118.

⁹⁵ Viz 6.1.2 Společenské zvyklosti jazykové.

⁹⁶ HOLÁ, Lída. *Czech Step by Step*. 1. vyd. Havlíčkův Brod : Fragment, 2000, s. 19.

⁹⁷ Tamtéž.

Graf č. 33

3.2 Společenské rituály

3.2.1 Rituály spojené s návštěvou⁹⁸

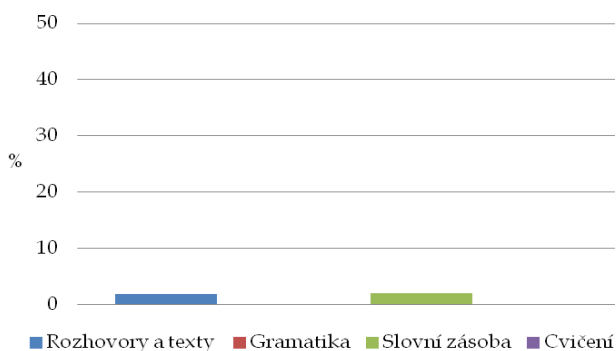
Student je obeznámen s frázemi týkajícími se návštěvy přímou prezentací ve frázích v části se slovní zásobou:

NEW WORDS AND PHRASES:

<i>Dále! Pojďte dál!</i>	- Come in!
<i>Odlož si! Odložte si! (the imperative)</i>	- Take off (your chat...)!
<i>Sedni si! Sedněte si! (the imperative)</i>	- Sit down, please!
<i>Odskočím si.</i>	- I'll use the bathroom.
<i>Pozdravuj... pozdravujte... (the imperative)</i>	- Say hallo to... ⁹⁹

Pod demonstrací se nachází rozhovor představující typický průběh návštěvy, ve kterém jsou některé fráze uplatněny. Proto je v grafu zanesena rovněž prezentace rituálů spojených s návštěvou v dialogích.

Graf č. 34

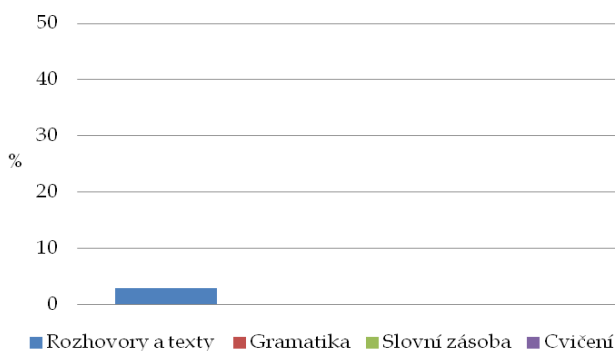
⁹⁸ Viz 6.2.1 Rituály spojené s návštěvou.

⁹⁹ HOLÁ, Lída. *Czech Step by Step*. 1. vyd. Havlíčkův Brod : Fragment, 2000, s. 73.

3.2.2 Rituály spojené s jídlem a pitím¹⁰⁰

Přímé představení rituálů spojených s jídlem a pitím v učebnici chybí. Pouze mírné náznaky se vyskytují v rozhovorech odehrávajících se v restauraci.

Graf č. 35

3.3 Všeobecné zkušenosti

3.3.1 Každodenní život¹⁰¹

Obraz každodenního života je v drtivé většině případů prezentován v dialozích a textech.

Studenti jsou seznámeni s některými recepty (rychlé špagety, čočkový salát, vídeňské knedlíky), nereprezentují však typicky česká jídla. Nejsou jim tedy přiblíženy speciality české kuchyně.

Téma receptů je dále rozvinuto v konverzační aktivitě, v níž se studenti mají podělit s ostatními o lehký a dobrý recept.

Některá česká jídla jsou uvedena na jídelním lístku, který je využit k aktivitě, v níž si studenti procvičují dialogickou formou (číšník a ten co si objednává) objednávky.

S dobou vyhrazenou pro jednotlivá denní jídla jsou studenti seznámeni v souvislosti s denním plánem, konkrétně v aktivitě popisující jejich denní program.

¹⁰⁰ Viz 6.2.2 Rituály spojené s jídlem a pitím.

¹⁰¹ Viz 6.3.1 Každodenní život.

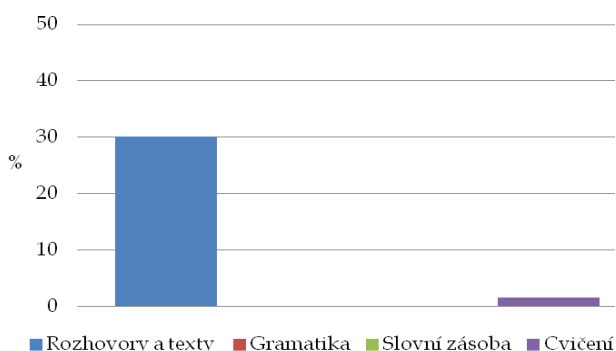
Největší pozornost je věnována vánočním svátkům. Některé jejich zvyky a tradice vyplývají z dialogu dvou žen. Další informace se studenti sekundárně dovídají také z konverzačního cvičení, jak slaví Vánoce ostatní kultury a jaké jsou jejich tradice. Pro dotvoření vánoční atmosféry je pod tímto textem umístěna jedna z našich nejznámějších koled (Narodil se Kristus Pán).

Učebnice rovněž nezapomíná na některé české státní svátky, které jsou uvedeny v textu *Česká historie ve zkratce*, ale text spíše prezentuje historické mezníky (např. příchod Konstantina a Metoděje, založení Karlovy univerzity či vyhlášení samostatného československého státu v roce 1918).

Způsob trávení volného času vyplývá z rozhovorů a také ze cvičení, v nichž je ale primární procvičování gramatického jevu.

Učebnice neprezentuje pracovní dobu běžnou v České republice.

Graf č. 36

3.3.2 Životní podmínky¹⁰²

Učebnice se v žádné ze svých aktivit a ani v žádném ze svých dialogů nevěnuje životním podmínkám v České republice, etnickému složení obyvatelstva, systému sociální a zdravotní péče a ani podmínkám k bydlení.

¹⁰² Viz 6.3.2 Životní podmínky.

3.3.3 Mezilidské vztahy¹⁰³

Vedoucí postavení v prezentaci mezilidských vztahů mají opět rozhovory. Učebnice seznamuje se vztahy panujícími na pracovišti (v obchodě, v kanceláři), a to pouze v dialozích.

Ostatní vztahy jsou v dialozích jen lehce naznačeny. Největší zastoupení (i tak je řídké) mají domácí rozmluvy představující vztahy v rodině a vztahy mezi pohlavími.

Učebnice upozorňuje, že tykání se používá, pokud mluvíme se svými přáteli, s rodinou či s dětmi. Dalším mezilidským vztahům se *Czech Step by Step* vůbec nevěnuje.

Czech Step by Step rovněž poukazuje na formálnost a neformálnost ve vztazích, a to v následující tabulce umístěné v části se slovní zásobou:

REMEMBER:

Don't forget that using *ty*-form with an adult stranger can be impoite! Usually an older person or a woman suggests: **Můžeme si tykat.** We can use the informal address.

tykat si – to use informal address

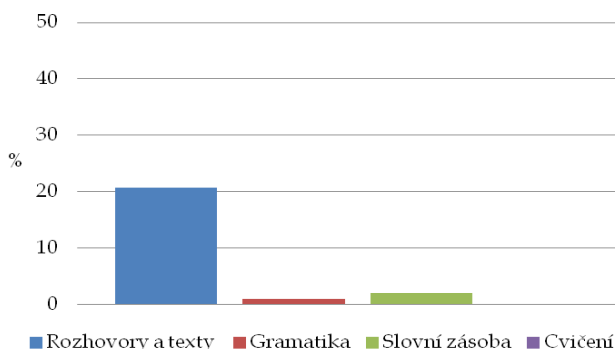
vykat si – to use formal address¹⁰⁴

Současně s tím učebnice v gramatické části seznamuje s dvojitým rozdílným používáním 2. osoby množného čísla:

a) as the plural (this is the same in English)

b) as the formal address in the singular (the formal address)¹⁰⁵

Graf č. 37

¹⁰³ Viz 6.3.3 Mezilidské vztahy.

¹⁰⁴ HOLÁ, Lída. *Czech Step by Step*. 1. vyd. Havlíčkův Brod : Fragment, 2000, s. 18.

¹⁰⁵ Tamtéž.

3.3.4 Základní hodnoty a postoje¹⁰⁶

Czech Step by Step se nevěnuje prezentaci základních hodnot ke společenským třídám, k tradicím, k národní identitě a k cizincům, k politice a k náboženství.

3.4 Závěry analýzy *Czech Step by Step*

Závěrem lze konstatovat, že jsou sociokulturní kompetence demonstrovány především v textech a rozhovorech, a to hlavně v rozhovorech odehrávajících se v kanceláři. Je třeba upozornit, že jejich výskyt v dialogích není tak četný a bohatý jako v učebnici *Zahrada českého jazyka*.

Aktivity zaměřující se na procvičování sociokulturní kompetence jsou zejména doplňovací a mají kreativní charakter.

Učebnice je celkově spíše zaměřena na gramatiku. Neobsahuje příliš mnoho úkolů primárně zaměřených na prezentaci sociokulturní kompetence. Studenti tedy kompetenci cíleně neprocvičují, ale částečně mohou na příkladech v gramatice či v jednotlivých situacích ve cvičeních pozorovat, jak probíhá život v České republice a jak se u nás lidé běžně chovají.

¹⁰⁶ Viz 6.3.4 Základní hodnoty a postoje.

4 Sociokulturní kompetence v učebnicích češtiny pro cizince

Po bližším seznámení se s analyzovanými učebnicemi, je patrné, že poměr gramaticko-lexikálních cvičení a cvičení věnujících se oblasti sociokulturní kompetence je značně nevyvážený.¹⁰⁷

Zahrada českého jazyka, jak vyplývá z tabulky č. 1, prezentuje sociokulturní kompetenci v 19 případech z 22 v rozhovorech a textech. V tomto ohledu je na tom velmi podobně také *Czech Step by Step* (tabulka č. 2), která taktéž seznamuje se sociokulturní kompetencí především v rozhovorech a textech, a to v 15 případech z 22. Více než polovinu tvoří dialogy představující každodenní životní situace.

Na druhém místě pomyslného žebříčku v demonstraci sociokulturní kompetence je její prezentace v souvislosti se slovní zásobou. *Zahrada českého jazyka* ji takto předkládá ve 14 případech z 22 a *Czech Step by Step* ve 12 případech.

Třetí místo patří zapojení sociokulturní kompetence do cvičení. V *Zahradě českého jazyka* se tak děje ve 12 případech z 22. Zhruba polovina aktivit se opravdu cíleně věnuje vybrané kompetenci. *Czech Step by Step* předkládá kompetenci v 10 případech z 22. Oproti *Zahradě českého jazyka* je pouze jedna čtvrtina primárně zaměřena na procvičování dané kompetence. Ve zbylých aktivitách je obsažena až druhotně, tzn., že situace ve cvičeních mohou částečně ukázat každodenní situace a život v České republice.

Na čtvrtém místě je prezentace sociokulturní kompetence v souvislosti s gramatikou. Zde se tak až na výjimky děje pouze sekundárně. Téměř výlučně je primární prezentace daného gramatického jevu. V *Zahradě českého jazyka* je sociokulturní kompetence demonstrována v souvislosti s gramatikou v 8 případech z 22, což je totožné i v případě *Czech Step by Step*.

¹⁰⁷ HASIL, Jirí. Několik poznámek k začleňování nečeských žáků do českého školního prostředí. *Český jazyk a literatura*, 2004-2005, roč. 55, č. 4, s. 173-177.

Tabulka č. 1

<i>Zahrada českého jazyka</i>				
	rozhovory a texty	gramatika	slovní zásoba	cvičení
společenské zvyklosti neязыkové	×	×	×	×
upoutávání pozornosti	✓	✓	✓	✓
pozdravy	✓	✓	✓	✓
zdvořilostní konverzace při setkání	✓	✓	✓	✓
způsoby oslovování	✓	✓	✓	✓
představování	✓	✓	✓	✓
gratulace	✓	×	×	✓
vyjádření soustrasti, přípitky	×	×	×	×
přání dobré chuti	✓	×	×	✓
žádost	✓	✓	✓	✓
prosba	✓	×	×	×
nabídka	✓	✓	✓	✓
rozkaz	✓	✓	✓	×
poděkování	✓	×	✓	×
omluva	✓	×	×	×
souhlas a nesouhlas	✓	×	✓	✓
rituály spojené s návštěvou	✓	×	✓	✓
rituály spojené s jídlem a pitím	✓	×	×	×
každodenní život	✓	×	✓	✓
životní podmínky	×	×	×	×
mezilidské vztahy	✓	×	✓	×
základní hodnoty a postoje	✓	×	✓	×

Tabulka č. 2

Czech Step by Step				
	rozhovory a texty	gramatika	slovní zásoba	cvičení
společenské zvyklosti nejazykové	×	×	×	×
upoutávání pozornosti	✓	×	✓	✓
pozdravy	✓	✓	✓	✓
zdvořilostní konverzace při setkání	✓	×	✓	✓
způsoby oslovování	✓	✓	✓	✓
představování	✓	✓	✓	✓
vyjádření soustrasti, přípitky, gratulace	×	×	✓	×
přání dobré chuti	×	×	✓	×
žádost	✓	✓	×	✓
prosba	✓	×	×	✓
nabídka	✓	×	✓	✓
rozkaz	✓	✓	×	✓
poděkování	✓	×	✓	×
omluva	✓	✓	✓	×
souhlas a nesouhlas	×	✓	×	×
rituály spojené s návštěvou	✓	×	✓	×
rituály spojené s jídlem a pitím	✓	×	×	×
každodenní život	✓	×	×	✓
životní podmínky	×	×	×	×
mezilidské vztahy	✓	✓	✓	×
základní hodnoty a postoje	×	×	×	×

Z uvedených tabulek vyplývá, že více je na prezentaci sociokulturní kompetence zaměřena *Zahrada českého jazyka*. Ačkoli obsahuje výrazně méně kapitol než *Czech Step by Step*, počet rozhovorů a textů není o mnoho nižší, jak by se mohlo předpokládat. Ve všech čtyřech kategoriích (ve čtvrté je počet srovnatelný), jak ukazuje tabulka č. 1, je na prezentaci sociokulturní kompetence více orientována *Zahrada českého jazyka*.

Naproti tomu je *Czech Step by Step* obohacena o informace nad rámec uvedený v příručce *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2*. Učebnice navíc prezentuje idiomy, přísloví a nejznámější české fráze, z nichž se mnoho z nich používá v běžné mluvě (např. mít zlaté ruce, lepší něco než nic, člověk musí umět vypnout).

Zahrada českého jazyka naproti tomu např. prezentuje klasický životopis, který je formulován v souvislých větách, ale dnes se již takřka nepoužívá. Životopis je velmi důležitou, zato však často opomíjenou kompetencí.

Situace vyskytující se v učebnici jsou běžné a okruh slovíček je použitelný v každodenním životě.

Czech Step by Step naopak prezentuje sociokulturní prostředí Prahy. Celá učebnice vzbuzuje dojem, že všechny dialogy a situace se odehrávají v Praze. Mnohdy je tato informace řečena i přímo v textu či dialogu.

Učebnice není tímto zaměřením určena pro běžného uživatele. Odpovídá tomu i její lexikální okruh. Například pokud je tématem lekce restaurace, tak lexikální oblast tvoří slovíčka jako např. whisky, gin s tonikem nebo když je tématem volný čas, učebnice hovoří o návštěvě baletu či opery.

Kdykoliv učebnice prezentuje vybranou sociokulturní kompetenci, tak se tato kompetence vztahuje především v Praze, např. výčet památek, obraz každodenního života atd. Mnoho situací neodpovídá běžnému životu.

Ohledně slovní zásoby v učebnici *Czech Step by Step* lze obecně konstatovat, že největší zastoupení mají slova jako milionář, manažer, politik, mítink, konference, což není okruh slovíček vhodný a použitelný v každodenním kontaktu s lidmi.

Závěr

Cílem práce je přiblížit problematiku sociokulturní kompetence a ukázat, že poznávání a respektování sociokulturních rozdílů výrazně přispívá ke zdokonalování komunikace. Práce ukazuje, že sociokulturní kompetence i nadále zůstává oblastí, jejíž problematika si zaslouží další pozornost.

Na základě uvedené literatury jsou v teoretické části popsány vztahy mezi reáliemi, lingvoreáliemi a sociokulturní kompetencí. Výsledkem je ucelený obraz uvedené problematiky. Teorie zároveň upozorňuje na to, že přesné definiční vymezení sociokulturní kompetence je nejednoznačné.

Práce podává obraz o sociokulturní kompetenci definované podle SERR a informuje o obsahu stručnější a přehlednější příručky *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2*, která ze SERR přímo vychází.

Analytická část se zaměřuje na rozbor učebnic češtiny pro cizince. Analýza *Zahrady českého jazyka* a *Czech Step by Step* dokazuje, že se autoři snaží v učebnicích zohledňovat sociokulturní kompetenci. Nicméně faktem zůstává, že neprezentují všechny oblasti českého sociokulturního prostředí.

Použitá literatura

BALKÓ, Ilona; ZIMOVÁ, Ludmila. *O jazycích, zemích a kultuře našich spolužáků*. 1. vyd. Ústí nad Labem : Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta, Katedra bohemistiky, 2005. 125 s. ISBN 80-7044-718-4.

BALOWSKA, Grażyna; HÁDKOVÁ, Marie. *Ústní zkoušky z cizího jazyka a Společný evropský referenční rámec*. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova, 2006. 206 s. ISBN 80-90 1947-6-1.

BĚLOUSOVA, Valentina; VOROBEVA, Nina. Výklad sociokulturního aspektu v kursu češtiny pro oborové bohemisty. In ČADSKÁ, Milada. *Sociokulturní kompetence ve výuce cizích jazyků (a češtiny pro cizince)*. Praha : Ústav jazykové a odborné přípravy UK, 2008, s. 6-10. ISBN 978-80-87238-00-4.

BISCHOFOVÁ, Jana. Sociokulturní dimenze komunikační kompetence. In BALOWSKA, Grażyna; HÁDKOVÁ, Marie. *Sociokulturní složka výuky cizího jazyka a Společný evropský referenční rámec*. Ústí nad Labem : Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2008, s. 55-63. ISBN 978-80-7414-028-0.

BERÁNKOVÁ, Jana; ZERZÁNOVÁ, Dana. Využití elektronických opor pro jazykovou přípravu budoucích vojenských profesionálů UO. In ČADSKÁ, Milada. *Sociokulturní kompetence ve výuce cizích jazyků (a češtiny pro cizince)*. Praha : Ústav jazykové a odborné přípravy UK, 2008, s. 11-14. ISBN 978-80-87238-00-4.

ČADSKÁ, Milada. *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2005 [cit. 2011-03-05]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/file/6787_1_1/download/>.

ČECHOVÁ, Marie; ZIMOVÁ, Ludmila. Začleňování žáků jinojazyčného původu do výuky češtiny. *Český jazyk a literatura*, 1999-2000, roč. 50, č. 9-10, s. 214-219.

HÁDKOVÁ, Marie. Cesty ke komunikační kompetenci. In BALOWSKI, Mieczysław; SVOBODA, Jiří. *Český jazyk a literatura na sklonku XX. století*. Ostrava : Ostravská univerzita, 2001, s. 75-83. ISBN 80-7042-587-3.

HÁDKOVÁ, Marie; ŠINDELÁŘOVÁ, Jana. SERR a sociokulturní kompetence. In BALOWSKA, Grażyna; ČADSKÁ, Milada. *Sociokulturní kompetence ve výuce cizího jazyka a Společný evropský referenční rámec*. Praha : Univerzita Karlova, 2008, s. 219-240. ISBN 973-80-87238-01-1.

HASIL, Jiří. Několik poznámek k začleňování nečeských žáků do českého školního prostředí. *Český jazyk a literatura*, 2004-2005, roč. 55, č. 4, s. 173-177.

HASIL, Jiří. Reálie versus sociokulturní kompetence? In ČADSKÁ, Milada. *Sociokulturní kompetence ve výuce cizích jazyků (a češtiny pro cizince)*. Praha : Ústav jazykové a odborné přípravy UK, 2008, s. 36-39. ISBN 978-80-87238-00-4.

HENDRICH, Josef, et al. *Didaktika cizích jazyků*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 500 s.

FROULÍKOVÁ, Lenka. *Zahrada českého jazyka*. 1. vyd. Praha 2 : Academia, 2002. 204 s. ISBN 80-200-1003-3.

HOFSTEDÉ, Geert; HOFSTEDÉ, Gert Jan. *Kultury a organizace : software lidské mysli : spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha : Linde, 2007. 335 s. ISBN 978-80-86131-70-2.

HOLÁ, Lída. *Czech Step by Step*. 1. vyd. Havlíčkův Brod : Fragment, 2000. 288 s. ISBN 80-7200-402-6.

NOVÝ, Ivan. *Sociologie organizace a řízení*. 1. vyd. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2008. 63 s. ISBN 978-80-7372-362-0.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. 1. vyd. Praha 7 : Grada Publishing, a.s., 2010. 200 s. ISBN 978-80-247-3069-1.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie : Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. 1. vyd. Praha 8 : Portál, s. r. o., 2004. 199 s. ISBN 80-7178-885-6.

Společný evropský referenční rámec pro jazyky : Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2002. 267 s. ISBN 80-244-0404-4.

ŠINDELÁŘOVÁ, Jaromíra. *Čeština jako cizí jazyk v evropském kontextu*. 1. vyd. Ústí nad Labem : Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2008. 176 s. ISBN 978-80-7414-089-1.

ŠÁRA, Milan. Učíme se učit češtině – proměna představ o jazykové kompetenci. In kol. *Přednášky z XLII. běhu Letní školy slovanských studií, I. díl Přednášky z jazykovědy*. Praha : Desk Top Publishing UK FF, 1999, s. 104. (Šára se opírá o práci Jana van Eka *Objectives for Foreign Language Learning, I. + II.*, Council of Europe Press, 1993.)

Seznam příloh

Příloha č. 1: Definování sociokulturní kompetence podle SERR

Přílohy

Příloha č. 1: Definování sociokulturní kompetence podle SERR

Rysy, které charakterizují určitou evropskou společnost a její kulturu¹⁰⁸:

1. *Každodenní život:*
 - *jídlo a pití, obvyklý čas pro jednotlivá denní jídla, pravidla stolování*
 - *státní svátky*
 - *pracovní doba a obvyklý pracovní režim*
 - *činnost ve volném čase (koníčky, sport, čtenářské návyky, média).*

2. *Životní podmínky:*
 - *životní úroveň (s přihlédnutím k regionálním, třídním a etnickým odlišnostem)*
 - *podmínky k bydlení*
 - *systém sociální péče.*

3. *Mezilidské vztahy (včetně vztahů moci a solidarity):*
 - *třídní struktura společnosti a vztahy mezi společenskými třídami*
 - *vztahy mezi pohlavími (genderové rozdíly, intimita)*
 - *struktura rodiny a příbuzenské vztahy*
 - *vztahy mezi generacemi*
 - *vztahy v pracovním prostředí*
 - *vztahy mezi veřejností a policií, úředníky atd.*
 - *vztahy mezi rasami a společenstvími*
 - *vztahy mezi politickými a náboženskými skupinami.*

4. *Hodnoty, víra a postoje:*
 - *společenská třída*
 - *pracovní seskupení (akademické a manažerské seskupení, oblast veřejných služeb, kvalifikovaná a manuální pracovní síla)*
 - *majetek (pocházející z příjmu, z dědictví)*
 - *různé regionální kultury*

¹⁰⁸ Společný evropský referenční rámec pro jazyky. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2002. 104-105.

- bezpečnost
- instituce
- tradice a společenská změna
- dějiny (obzvláště významné historické osobnosti a události)
- menšiny (etnické, náboženské)
- národní identita
- cizí země, státy, národy
- politika
- umění (hudba, výtvarné umění, literatura, divadlo, populární hudba a písně)
- náboženství
- humor.

5. *Řeč těla:*

- proxemika
- haptika
- kinezika
- pohledy (řeč očí).

6. *Společenské konvence (se zřetelem k poskytování a přijímání pohostinství):*

- dochvilnost
- dárky
- oblečení
- občerstvení, pití, jídlo (pravidla chování a konverzace a tabu v těchto oblastech)
- délka pobytu
- loučení.

7. *Rituály a obyčeje*

- náboženské obřady a liturgie
- narození, manželství, smrt
- chování posluchačů a diváků v průběhu veřejných představení a obřadů
- oslavy, festivaly, taneční zábavy, diskotéky atd.